

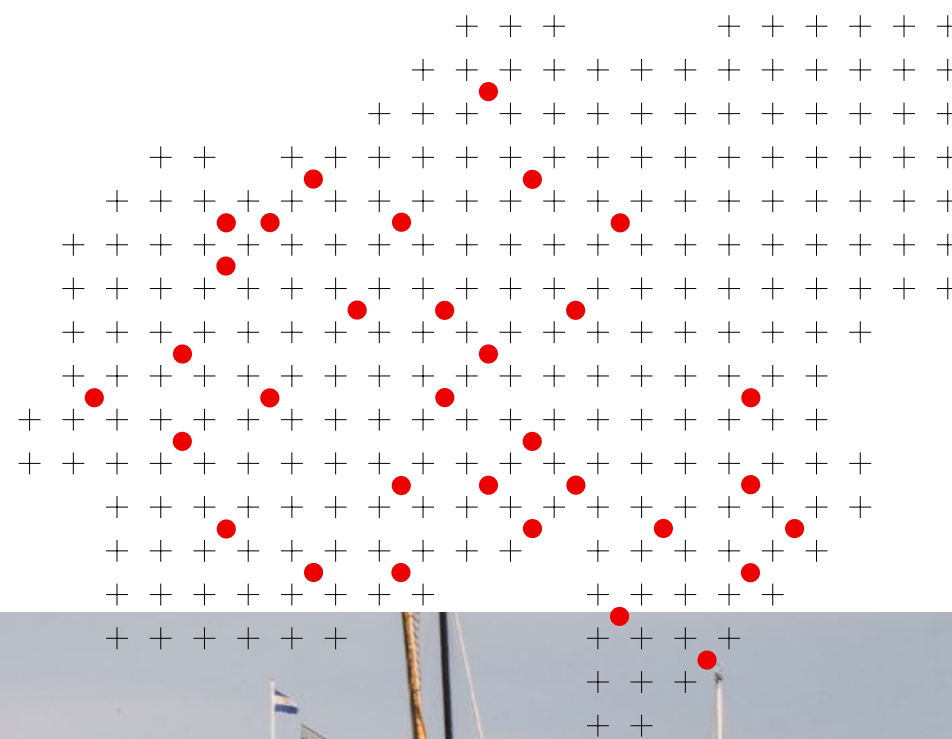
5 Kerncijfers per deelregio

In dit hoofdstuk beschrijven we de ontwikkeling per deelregio van de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Elke paragraaf is een korte, op zichzelf staande economische verkenning van een deelregio. Centraal staat de vraag in welke mate er sprake is van een goede balans tussen economie, sociale aspecten en verduurzaming, zowel binnen als tussen deelregio's in de MRA. We beginnen iedere paragraaf met een korte karakterisering van de deelregio aan de hand van de brede welvaartsindicatoren (zie hoofdstuk 1 voor een uitgebreide analyse en toelichting). Vervolgens bespreken we de economische ontwikkelingen met behulp van kerncijfers over onder andere het bruto regionaal product (brp), de werkgelegenheid, bevolking, beroepsbevolking en werkloosheid. Ook komen de economische ontwikkeling per sector (op basis van zowel toegevoegde waarde als werkgelegenheid) en pendelstromen van forensen aan bod. De figuren die in dit hoofdstuk de economische ontwikkelingen per sector beschrijven, omvatten de analyseperiode 2015-2023, tenzij anders vermeld.

Drie van de zeven deelregio's bestaan uit een samenstelling van twee grotere gemeenten of gebieden, te weten Almere-Lelystad, Amstelland-Meerlanden en Zaanstreek-Waterland. Om recht te doen aan het unieke profiel van de verschillende sub-regio's binnen deze deelregio's zijn extra figuren opgenomen met informatie over die sub-regio's (grotere gemeenten of gebieden). Daarnaast worden in de beschrijving van de economische ontwikkelingen in deze deelregio's de relevante verschillen tussen de sub-regio's uitgelicht. Dit betreft in paragraaf 5.1 de steden Almere en Lelystad, in paragraaf 5.2 regio Haarlemmermeer (de gemeenten Aalsmeer, Haarlemmermeer en Uithoorn) en Overig Amstel-Meerlanden (de gemeenten Amstelveen, Diemen en Ouder-Amstel) die

de deelregio Amstelland-Meerlanden vormen, en tot slot in paragraaf 5.6 de gebieden Zaanstreek (de gemeenten Uitgeest, Wormerland en Zaanstad) en Waterland (de gemeenten Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend en Waterland), die de deelregio Zaanstreek-Waterland vormen. In bijlage 2 is een kaartje opgenomen met alle deelregio's, sub regio's en gemeenten.

De figuren en tabellen in iedere regioparagraaf tonen een selectie van analyseresultaten. Volledige tijdreeksen van het onderliggende cijfermateriaal, waaronder ook de absolute omvang van sectoren in iedere deelregio, zijn te vinden in de online database op de website van de Metropoolregio Amsterdam.

5.1 Almere-Lelystad

- De deelregio Almere-Lelystad bestaat uit de steden Almere en Lelystad in de provincie Flevoland.
- Op veel brede welvaartsindicatoren scoort Almere-Lelystad lager dan het Nederlandse gemiddelde. Ondanks positieve trends, voelen inwoners zich relatief onveilig in hun buurt, is er sprake van meer geregistreerde problematische schulden en is er meer werkloosheid. De afstanden tot het ov zijn gunstig en de uitstoot van broeikasgas per inwoner is laag.
- Vergeleken met de MRA heeft Almere-Lelystad relatief veel mbo-opgeleiden en zijn sectoren zoals Bouw, Zorg, Groothandel, Industrie en Detailhandel sterk vertegenwoordigd. De werkgelegenheid nam in Almere-Lelystad gemiddeld met 2,5 procent per jaar toe tussen 2015-2023. Hiermee bevindt Almere-Lelystad zich in de kopgroep van de MRA. Toch is in 2024 de werkloosheid gestegen.
- Van de werkzame beroepsbevolking forenst ongeveer de helft naar buiten de eigen regio om te gaan werken.

Tabel 1 Kerngegevens Almere-Lelystad

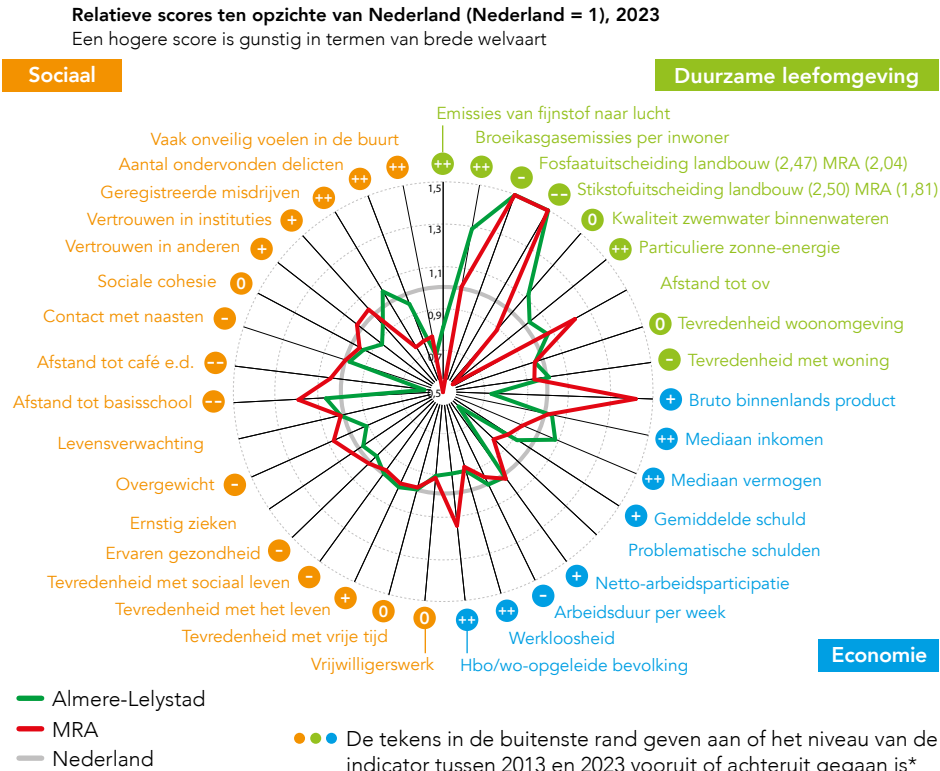
		2023		2019	2020	2021	2022	2023	2024
		aantal	aandeel in MRA in %	jaarlijkse groei in %					
Bruto regionaal product	mld euro	11,8	6,0	4,6	-3,3	6,2	6,1	2,5	1,2
Arbeidsvolume (fte's)	x 1.000	108	7,5	4,0	-2,0	5,4	3,6	7,2	
Werkzame personen	x 1.000	132	7,8	2,4	1,4	2,8	4,1	1,5	
Bevolking	x 1.000	308	11,7	1,6	1,5	1,5	1,9	1,9	1,4
Potentiële beroepsbevolking	x 1.000	234	11,7	1,9	1,4	2,7	0,9	2,2	1,3
Beroepsbevolking	x 1.000	177	11,5	1,3	1,9	3,1	3,0	2,3	1,7
Werkzame beroepsbevolking	x 1.000	171	11,6	2,0	1,3	3,2	4,4	3,0	0,6
Beroepsbevolking naar opleiding	Regio	MRA							
Basisopgeleid	in %	22,2	19,2						
Mbo-opgeleid	in %	40,9	32,5						
Hbo/wo-opgeleid	in %	36,9	48,3						
				aandeel in %					
Bruto-participatiegraad	in %	75,6	76,7	73,4	73,8	74,0	75,5	75,6	75,9
Werkloosheid	in %	4,0	4,0	5,0	5,5	5,4	4,0	4,0	4,4

Bron: CBS (bewerking TNO/SEO Economisch Onderzoek)

Brede welvaart in Almere-Lelystad

Het profiel van de deelregio Almere-Lelystad is op bepaalde aspecten anders dan de andere deelregio's in de MRA, omdat het hier gaat om een ruim opgezette, relatief jonge regio. Op een aantal brede welvaartsindicatoren scoort Almere-Lelystad conform het Nederlandse gemiddelde. Zo zijn de inwoners van Almere-Lelystad net zo tevreden met hun (sociale) leven als de gemiddelde Nederlander. Hetzelfde geldt voor de tevredenheid met de woning. Op veel brede welvaartsindicatoren

Figuur 1 Brede welvaart in Almere-Lelystad

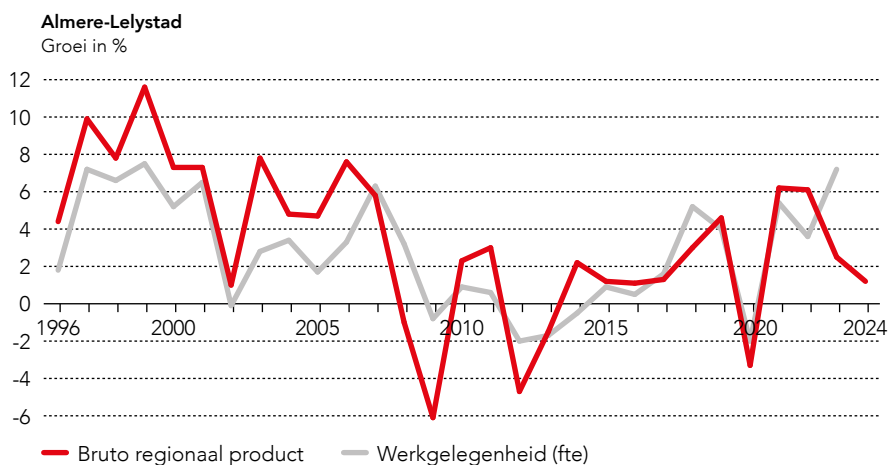
* -- achteruitgang groter dan 1,5 procent; - achteruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; 0 verandering tussen -0,5 en +0,5 procent; + vooruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; ++ vooruitgang groter dan 1,5 procent
NB Wanneer de score onder de 0,5 of boven de 1,5 uitkomt, is deze score achter de indicator vermeld.
Bron: CBS (bewerking Vrije Universiteit Amsterdam)

scoort Almere-Lelystad lager dan het Nederlandse gemiddelde. Hoewel het de afgelopen tien jaar is verbeterd, voelen inwoners van de deelregio zich nog steeds relatief onveilig in hun buurt, maar ook weer niet echt onveiliger dan anderen in de MRA. Ook is er meer sprake van geregistreerde problematische schulden per huishouden en is er – ondanks een afname in de afgelopen 10 jaar – nog steeds meer werkloosheid dan gemiddeld in Nederland. Bepaalde gezondheidsaspecten worden ook als minder ervaren. Zo is er meer sprake van overgewicht. Gunstige ontwikkelingen zijn er over de afgelopen 10 jaar in het terugdringen van het aantal geregistreerde misdrijven, waardoor de regio hierop beter presteert dan Nederland en de MRA. Ook is de uitstoot van broeikasgas per inwoner een stuk lager dan 10 jaar geleden.

De economie van Almere-Lelystad

De economie van Almere-Lelystad heeft zich na de coronapandemie stevig hersteld. Dit is terug te zien in een aanzienlijke stijging van het brp na 2020 (zie tabel 1). Ook in 2023 groeide de economie nog door, zij het in een lager tempo. De prognoses van het CBS laten zien dat er ook over 2024 een bescheiden groei van 1,2 procent wordt verwacht (CBS, 2025). Een groot deel van de bedrijvigheid in de deelregio bestaat uit

Figuur 2 Almere-Lelystad heeft economische gevolgen coronabeperkingen goed doorstaan

Bron: CBS (bewerking TNO)

groothandel, verhuur en overige zakelijke diensten. Ook de gezondheids- en welzijnszorg maakt een aanzienlijk deel uit van de sectorstructuur in Almere-Lelystad. Mede hierdoor heeft de deelregio de economische neergang als gevolg van de coronabeperkingen goed doorstaan.

Vergeleken met de MRA als geheel heeft Almere-Lelystad een hoger aandeel mbo-opgeleiden dan hbo/wo-opgeleiden. Ook hierin zien we de sectorstructuur van Almere-Lelystad terug: sectoren waarin veel mbo-opgeleiden werkzaam zijn, zoals Bouw, Zorg, Groothandel, Industrie en Detailhandel zijn sterk vertegenwoordigd in de deelregio. Door de inmiddels hoge arbeidsparticipatie is de stijging van de werkzame beroepsbevolking in 2024 afgezwakt. Bijna iedereen die wil werken, werkt. Toch is er in 2024 sprake geweest van een stijging van de werkloosheid, hetgeen komt doordat het aantal mensen dat is

Figuur 3 Relatief forse groei van werkgelegenheid in Almere

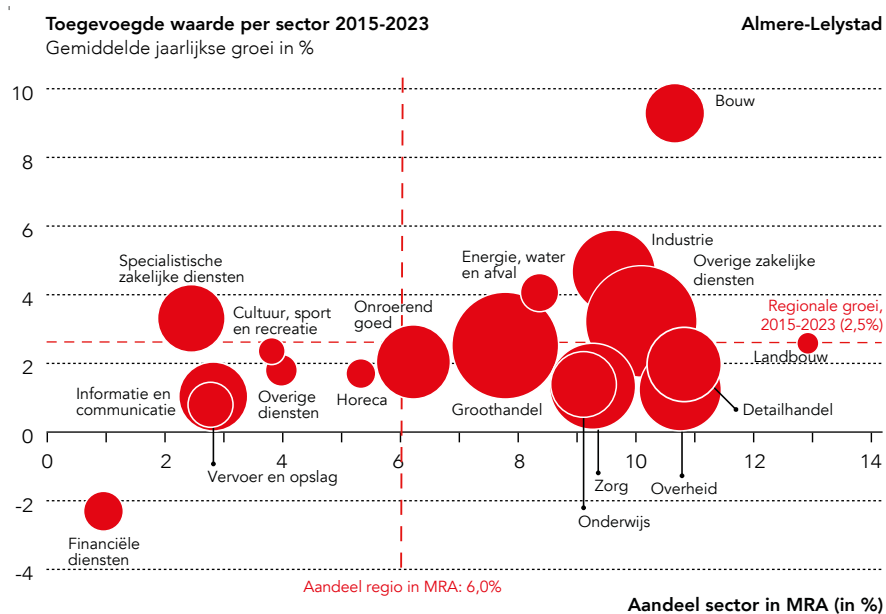

* Grootte van bol: omvang brp 2023
Bron: CBS (bewerking TNO)

gaan werken geen gelijke tred heeft gehouden met de toename van de beroepsbevolking. Het arbeidsvolume in fte's in Almere-Lelystad is in 2024 gestegen met ruim 7 procent. Dit is bovengemiddeld; in geheel Nederland was de toename namelijk een kleine 6 procent.

Over de periode 2015-2023 laat Almere-Lelystad een groei zien van de werkgelegenheid van 2,5 procent (zie figuur 3). Hiermee bevindt Almere-Lelystad zich in de kopgroep van de MRA. De werkgelegenheidsgroei van de deelregio komt vooral voor rekening van het grotere Almere. Ook de groei van het brp was in Almere hoger dan in Lelystad. Gezamenlijk had de deelregio een aandeel van 6 procent in het brp van de MRA (2023), waarvan ruim 70 procent voor rekening komt van Almere. Het aandeel in de werkgelegenheid in de MRA bedraagt 7,5 procent, net als in 2022.

Figuur 4 Economische groei in alle sectoren, behalve financiële dienstverlening

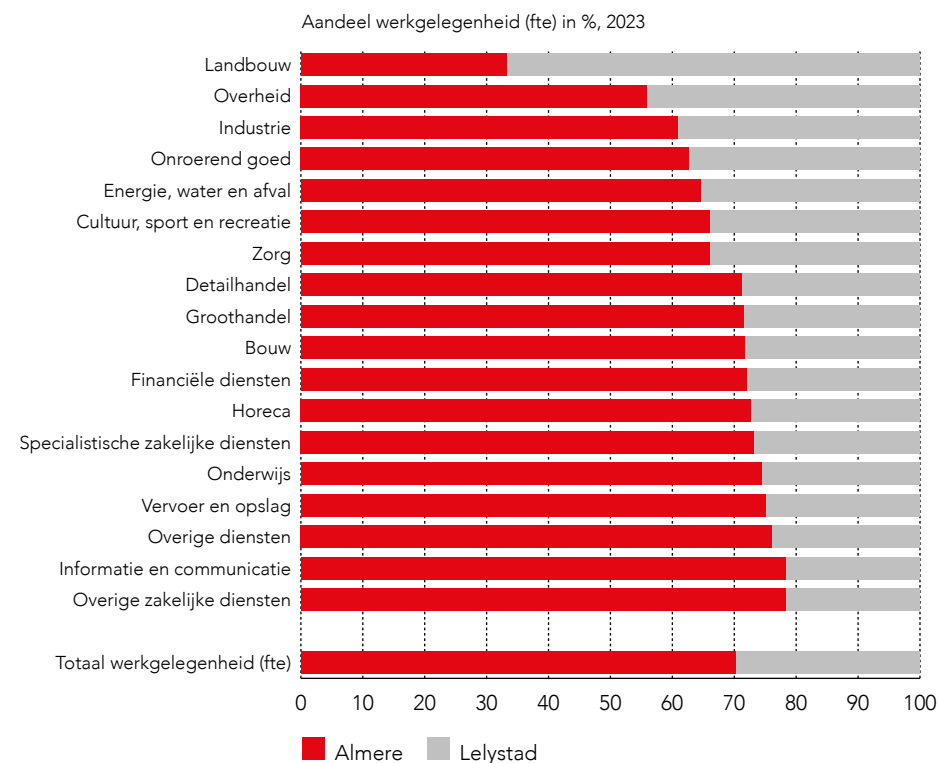

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

Economische ontwikkeling per sector

De gerealiseerde toegevoegde waarde in Almere-Lelystad groeide in de periode 2015-2023 met gemiddeld 2,5 procent per jaar. Dit is lager dan de MRA als geheel, waar de groei 3,2 procent per jaar was, maar hoger dan het Nederlandse gemiddelde van 2,2 procent per jaar. De groei is terug te zien in vrijwel iedere sector; alleen Financiële diensten laat een voortdurende krimp zien, als gevolg van de concentratie van Financiële diensten in en nabij Amsterdam. Dit heeft geleid tot een afname van financiële dienstverlening in andere deelregio's van de MRA, waaronder Almere-Lelystad. Met een gemiddelde jaarlijkse groei van ruim 9 procent is de sector Bouw de snelste groeier. Ook

Figuur 5 Meeste werkgelegenheid is in Almere te vinden

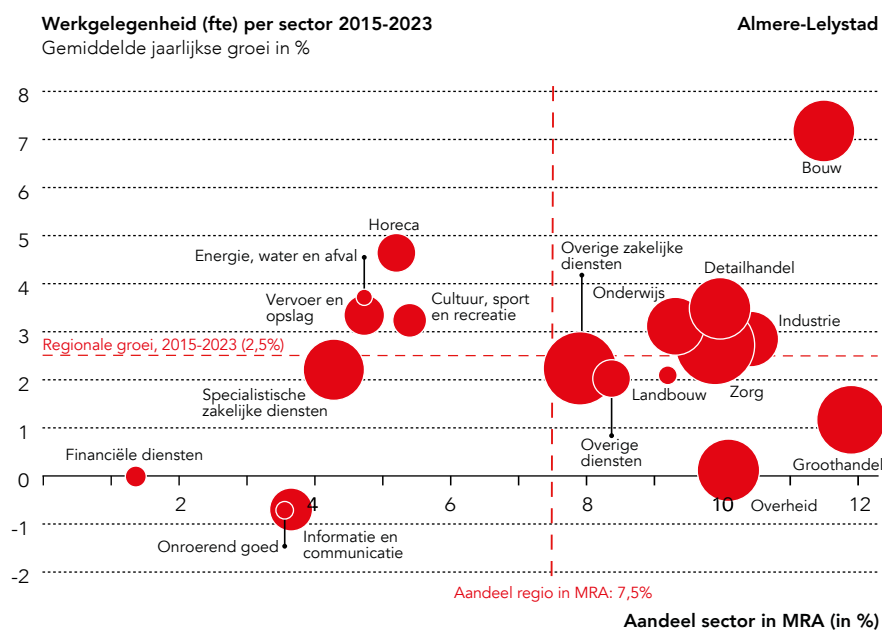

Bron: CBS (bewerking TNO)

Industrie groeit bovengemiddeld. Zakelijke dienstverlening in al zijn facetten is als sector goed vertegenwoordigd in de deelregio, evenals de Groothandel en de Zorg.

Figuur 3 liet al zien dat de groei van de werkgelegenheid in de afgelopen jaren gelijke tred heeft gehouden met de toename van het brp. Beide laten een groei zien van 2,5 procent per jaar. In bijna alle sectoren is deze groei waar te nemen. De grootste groei in werkgelegenheid zien we in de bouw met ruim 7 procent per jaar. Andere grote werkgevers zoals de Zorg, Onderwijs, Industrie, Overige zakelijke diensten en de Detailhandel laten een gemiddelde regionale groei zien van ongeveer 2,5 procent per jaar. Tezamen zorgen deze sectoren voor de helft van de werkgelegenheid in de deelregio. De sectoren Informatie en communicatie en Onroerend goed laten een kleine krimp in de werkgelegenheid zien.

Figuur 6 Brede groei van werkgelegenheid in Almere-Lelystad

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

In figuur 3 was al zichtbaar dat ruim 70 procent van het gerealiseerde brp in de deelregio voor rekening komt van Almere. Dit komt overeen met de verdeling van de werkgelegenheid tussen Almere en Lelystad (zie figuur 5). Met 70 procent bevindt de meeste werkgelegenheid zich in Almere. Dit geldt voor alle sectoren, behalve de landbouwsector: in deze sector zijn de meeste arbeidsplaatsen in Lelystad te vinden.

Forensen (woon-werkverkeer)

In Almere-Lelystad reizen 87 duizend personen naar buiten de eigen regio om te gaan werken. Op een werkzame beroepsbevolking van 171 duizend personen, is dat ongeveer de helft. De meesten reizen naar Amsterdam, Amstelland-Meerlanden, Gooi en Vechtstreek of naar plaatsen buiten de MRA. De andere helft van de werkzame beroepsbevolking werkt in de eigen regio. Er komen 42 duizend personen naar de regio Almere-Lelystad om er te werken. Dit zijn doorgaans mensen van buiten de MRA, meestal uit Utrecht en overig Flevoland. Per saldo kent de regio Almere-Lelystad dus meer uitgaande, dan ingaande pendel: de netto uitgaande pendelstroom bedraagt 45 duizend personen.

Een kaartje met de grafische weergave van de pendelstromen van en naar Almere-Lelystad is te vinden in hoofdstuk 4.

5.2 Amstelland-Meerlanden

- De deelregio Amstelland-Meerlanden bestaat uit de regio Haarlemmermeer (gemeenten Aalsmeer, Haarlemmermeer en Uithoorn) en de regio Overig Amstel-Meerlanden (gemeenten Amstelveen, Diemen en Ouder-Amstel).
- De werkloosheid is de laatste jaren stabiel en ligt onder het MRA-gemiddelde. De inwoners hebben een hoog besteedbaar inkomen en het vermogen van huishoudens is aanzienlijk groter dan gemiddeld in de MRA. Wel is de uitstoot van fijnstof bovengemiddeld.
- De sectoren Groot- en Detailhandel, Vervoer en Opslag en Specialistische en Overige zakelijke diensten dragen samen voor bijna 60 procent bij aan de economische activiteit. In alle sectoren is de werkgelegenheid tussen 2015-2023 toegenomen.
- Het inkomen wordt voor een belangrijk deel buiten de deelregio verdiend: meer dan de helft van de werkzame beroepsbevolking reist voor het werk naar een plek buiten Amstelland-Meerlanden.

Tabel 1 Kerngegevens Amstelland-Meerlanden

		2023	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
		aantal	aandeel in MRA in %	jaarlijkse groei in %					
Bruto regionaal product	mld euro	39,4	20,1	2,8	−16,1	11,3	11,4	2,3	1,7
Arbeidsvolume (fte's)	x 1.000	271	18,9	4,3	−6,7	2,9	4,6	8,0	
Werkzame personen	x 1.000	310	18,4	3,1	−3,7	0,6	4,2	1,9	
Bevolking	x 1.000	369	14,0	1,2	1,0	1,0	1,7	1,3	0,8
Potentiële beroepsbevolking	x 1.000	274	13,7	1,2	0,8	1,5	1,9	0,7	1,1
Beroepsbevolking	x 1.000	215	14,0	2,1	1,0	0,5	4,0	2,9	1,4
Werkzame beroepsbevolking	x 1.000	208	14,1	2,2	0,0	1,6	5,7	2,5	1,0
Beroepsbevolking naar opleiding	Regio	MRA							
Basisopgeleid	in %	21,8	19,2						
Mbo-opgeleid	in %	37,0	32,5						
Hbo/wo-opgeleid	in %	41,2	48,3						
				aandeel in %					
Bruto-participatiegraad	in %	78,5	76,7	75,9	76,0	75,3	76,8	78,5	78,7
Werkloosheid	in %	3,7	4,0	4,5	5,0	4,5	3,8	3,7	3,7

Bron: CBS (bewerking TNO/SEO Economisch Onderzoek)

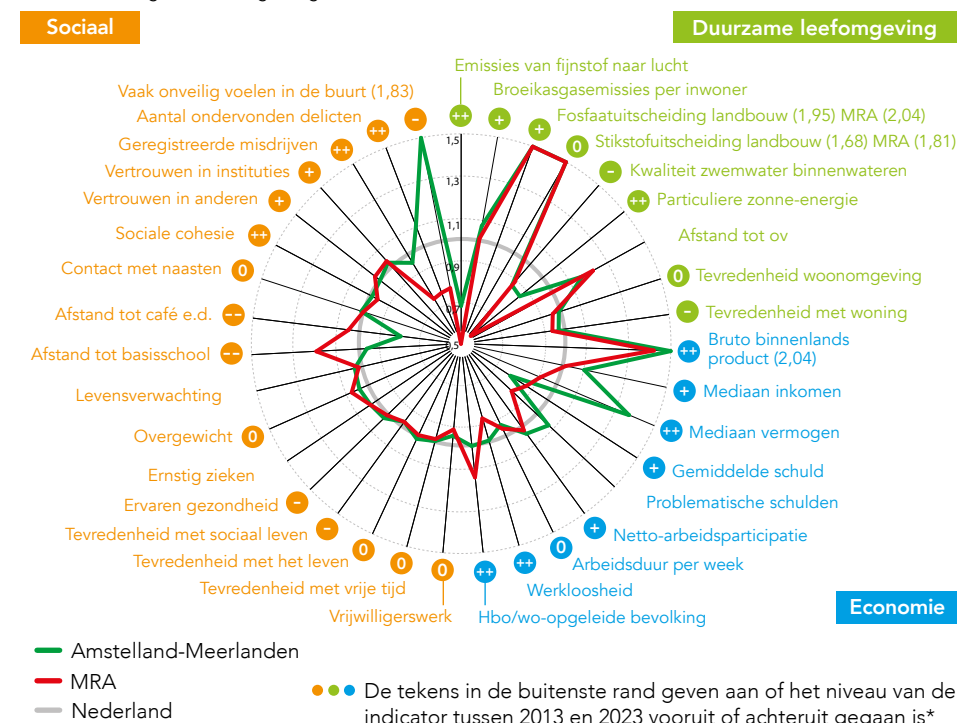
Brede welvaart in Amstelland-Meerlanden

Na Amsterdam levert de deelregio Amstelland-Meerlanden de grootste bijdrage aan het brp en de werkgelegenheid in de MRA. Het brp is dus hoog. Voor een belangrijk deel zijn de economische prestaties toe te schrijven aan de aanwezigheid van Schiphol en de daaraan verbonden economische bedrijvigheid. Er zijn echter ook negatieve effecten: zo is de uitstoot van fijnstof in de deelregio bovengemiddeld groot (zie figuur 1). Tegelijkertijd laten de ontwikkelingen van de afgelopen tien jaar zeer gunstige bewegingen zien op het gebied van veiligheid –

Figuur 1 Brede welvaart in Amstelland-Meerlanden

Relatieve scores ten opzichte van Nederland (Nederland = 1), 2023

Een hogere score is gunstig in termen van brede welvaart

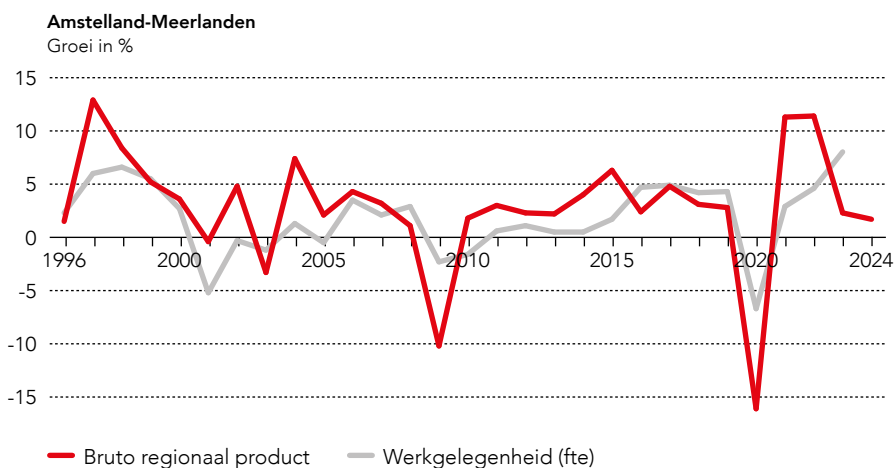
* -- achteruitgang groter dan 1,5 procent; - achteruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; 0 verandering tussen -0,5 en +0,5 procent; + vooruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; ++ vooruitgang groter dan 1,5 procent NB Wanneer de score onder de 0,5 of boven de 1,5 uitkomt, is deze score achter de indicator vermeld.
Bron: CBS (bewerking Vrije Universiteit Amsterdam)

minder geregistreerde misdrijven en ondervonden delicten - en meer sociale cohesie. Hoewel de emissie van fijnstof naar lucht nog steeds bovengemiddeld is, is op dit vlak de afgelopen tien jaar wel vooruitgang geboekt. Ook op economisch vlak is er veel vooruitgang te zien. Het besteedbaar inkomen per inwoner is hoog, en het brp en de vermogens van huishoudens zijn tussen 2013 en 2023 sterk toegenomen, zeker in vergelijking met de rest van Nederland. Voor een groot deel kan dit worden verklaard door de gestegen waarde van woningen in de deelregio, waardoor de vermogens van huishoudens in Amstelland-Meerlanden ook binnen de MRA bovengemiddeld groot zijn. Daar staat een hogere schuld per huishouden tegenover.

De economie van Amstelland-Meerlanden

Na Amsterdam is de deelregio Amstelland-Meerlanden de tweede economische speler in de MRA. De deelregio neemt een vijfde van het brp van de MRA voor zijn rekening. Hoewel het aantal inwoners in deze deelregio 14 procent van het totaal van de MRA bedraagt, bevat het arbeidsvolume in fte's bijna 20 procent van het totaal in de MRA. Dit betekent dat een aanzienlijk deel van de werkzame personen van buiten

Figuur 2 Groei economie Amstelland-Meerlanden in 2023 en 2024 lager, maar positief

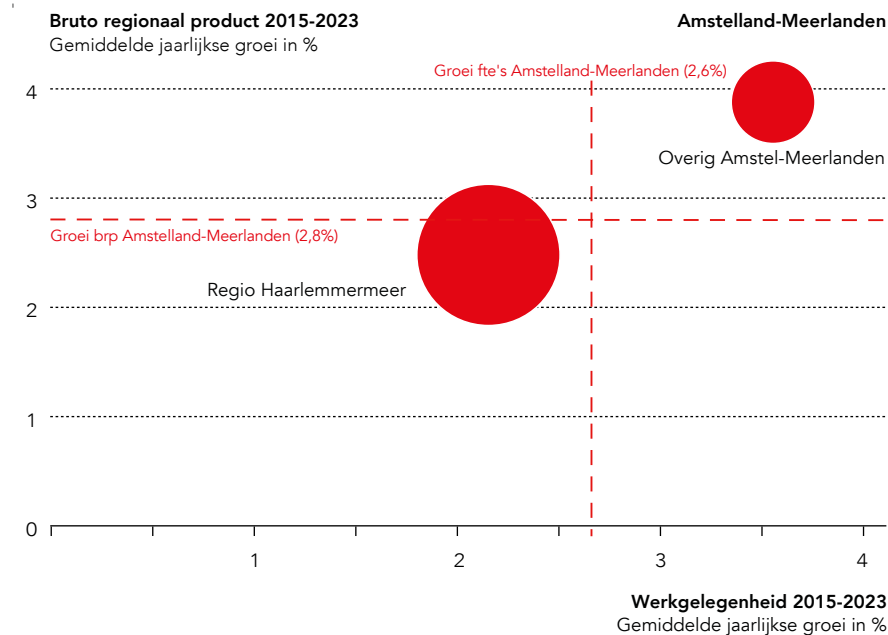

Bron: CBS (bewerking TNO)

de deelregio komt met bijbehorende pendelstromen. Deze stromen zijn ook de andere kant op sterk, omdat meer dan de helft van de werkzame beroepsbevolking buiten de eigen regio werkt. De werkloosheid is de laatste jaren stabiel gebleven op 3,7 procent. Dit is iets onder het MRA-gemiddelde van 4,0 procent. Ondanks de tekorten op de arbeidsmarkt is de werkloosheid in de deelregio niet verder gedaald.

De aanwezigheid van Schiphol en de daaraan gerelateerde sectoren heeft in 2020 voor een sterke daling van het brp gezorgd (zie figuur 2). Al snel na het opheffen van de beperkingen rond het vliegverkeer trad echter het herstel in en stegen de werkgelegenheid en het brp. In 2023 is de werkgelegenheid harder gegroeid dan het brp. Dit laat zien dat de arbeidsproductiviteit per werknemer is afgenomen.

Figuur 3 Overig Amstel-Meerlanden is bezig met een inhaalslag

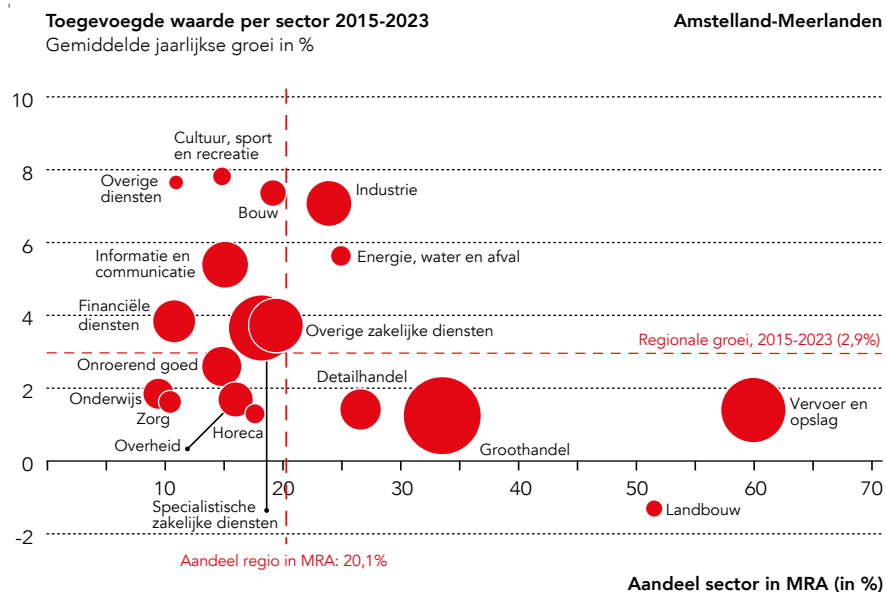
* Grootte van bol: omvang brp 2023
Bron: CBS (bewerking TNO)

De groei van de werkgelegenheid in de periode 2015-2023 is in Overig Amstel-Meerlanden met 3,6 procent groter geweest dan die in regio Haarlemmermeer, waar de groei 2,2 procent bedroeg (zie figuur 3). Hoewel de economie van regio Haarlemmermeer groter is dan die van Overig Amstel-Meerlanden, is het groeipercentage van regio Haarlemmermeer over de afgelopen jaren lager dan dat van Overig Amstel-Meerlanden.

Economische ontwikkeling per sector

Figuur 4 laat de economische ontwikkeling in Amstelland-Meerlanden zien per sector. De sectoren Groot- en Detailhandel, Vervoer en Opslag en Specialistische en Overige zakelijke diensten dragen het meeste bij aan de economie in de deelregio. Tezamen zorgen zij voor bijna 60 procent van de economische activiteit. De aanwezigheid van

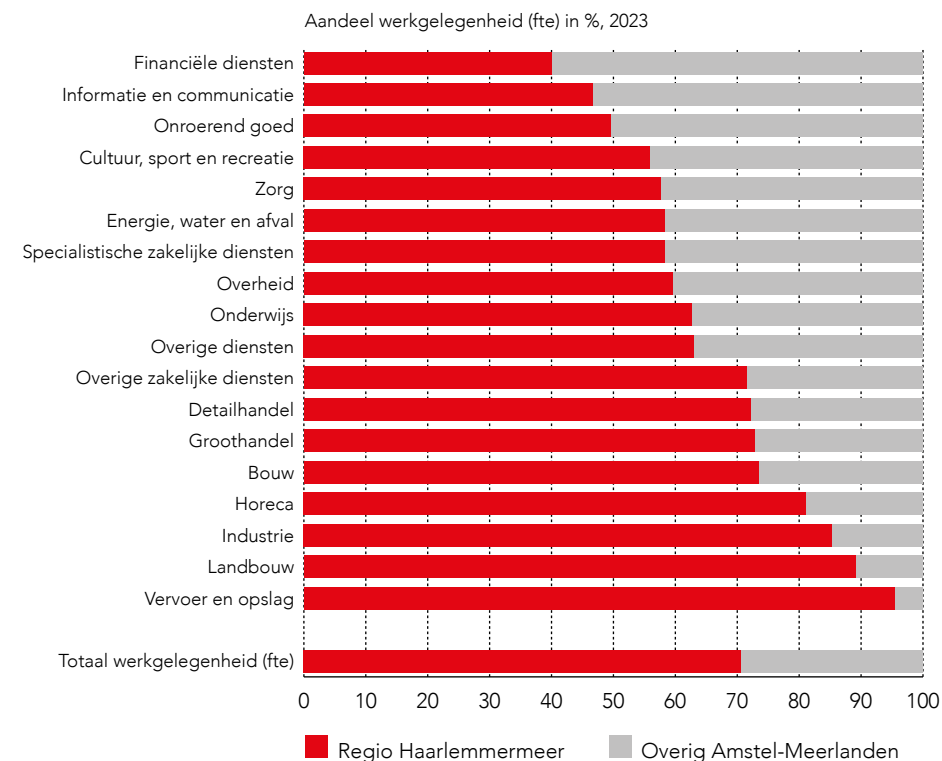
Figuur 4 Groei van Groothandel en Vervoer en opslag blijft achter bij gemiddelde

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

Schiphol is duidelijk leidend voor de oververtegenwoordiging van de sector Vervoer en opslag in de MRA. Ook de aanwezigheid van Greenport Aalsmeer zorgt voor veel economische activiteit, waaronder een groot aandeel van de sector Overige zakelijke diensten - waar veilingactiviteiten onder vallen - in regio Haarlemmermeer. In vrijwel alle sectoren in Amstelland-Meerlanden is sprake van groei van de economie in termen van toegevoegde waarde. De uitzondering hierop is de relatief kleine landbouwsector. Opvallend is dat grote regionale sectoren zoals Groot- en Detailhandel en Vervoer en opslag trager groeien dan het regionale gemiddelde. Deze sectoren zijn vooral in

Figuur 5 Regio Haarlemmermeer zorgt voor overgrote deel van de werkgelegenheid

Bron: CBS (bewerking TNO)

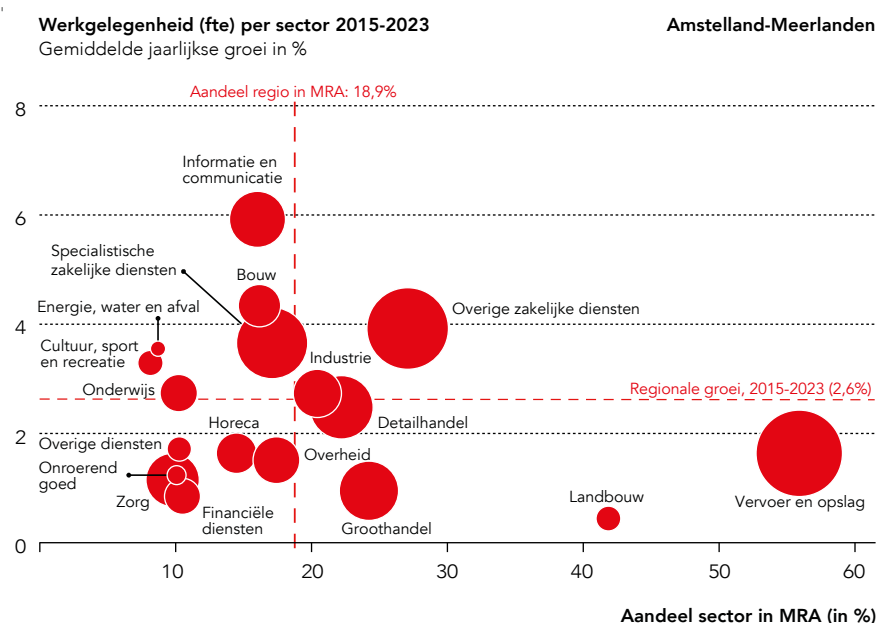
regio Haarlemmermeer dominant en dit zorgt ervoor dat de groei van regio Haarlemmermeer lager is dan het gemiddelde in de deelregio. In Overig-Amstel-Meerlanden is de groei in toegevoegde waarde vooral te vinden in de sector Financiële dienstverlening: ruim 7 procent in de periode 2015-2023. Deze sector is vooral gevestigd in Overig Amstel-Meerlanden, en nagenoeg niet in regio Haarlemmermeer.

In de periode 2015-2023 is de regionale werkgelegenheid toegenomen met gemiddeld 2,6 procent per jaar. Aan deze groei hebben alle sectoren positief bijgedragen. Wanneer wordt gekeken naar de sectorale verdeling van de werkgelegenheid (zie figuur 6), dan zien we dat de meeste werkgelegenheid te vinden is in de sectoren Vervoer en opslag, en Zakelijke dienstverlening in de breedte. Gezamenlijk zorgen

deze sectoren voor ruim 40 procent van de totale werkgelegenheid in de deelregio. De grootste groeier qua werkgelegenheid is de sector Informatie en communicatie, waar bedrijven onder vallen die zich bezig houden met telecommunicatie, digitale transformaties en media/entertainment.

Het grootste deel van de werkgelegenheid – 70 procent van het totaal – in Amstelland-Meerlanden is te vinden in regio Haarlemmermeer. Vanwege de aanwezigheid van Schiphol is bijna alle bedrijvigheid van de sector Vervoer en opslag geconcentreerd in de regio Haarlemmermeer. Voor alle sectoren, behalve Financiële diensten, Informatie en communicatie en Onroerend goed, geldt dat meer dan de helft van de werkgelegenheid van de deelregio zich in regio Haarlemmermeer bevindt.

Figuur 6 Werkgelegenheidsgroei is zichtbaar in alle sectoren

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

Forensen (woon-werkverkeer)

De regio Amstelland-Meerlanden kende in 2023 een netto inkomende pendelstroom van 87 duizend personen. Van alle personen die werken in Amstelland-Meerlanden (295 duizend), komt ongeveer één derde uit deze regio (91 duizend). De rest komt naar de regio toe, waarvan veel uit Amsterdam (58 duizend) of uit Zuid-Holland (50 duizend). Wanneer wordt gekeken naar de beroepsbevolking van Amstelland-Meerlanden (208 duizend personen), dan zien we dat ongeveer de helft daarvan in de eigen regio werkt (91 duizend). Een aanzienlijk deel werkt dus buiten de deelregio en pendelt daarbij vooral naar Amsterdam (64 duizend) of naar Zuid-Holland (20 duizend).

Een kaartje met de grafische weergave van de pendelstromen van en naar Amstelland-Meerlanden is te vinden in hoofdstuk 4.

5.3 Amsterdam

- De deelregio Amsterdam wordt gevormd door de gemeente Amsterdam.
- Ruim de helft van het brp en bijna de helft van de werkgelegenheid in de MRA bevindt zich in Amsterdam. De beroepsbevolking bestaat uit bovengemiddeld veel hbo/wo-opgeleiden. Met bijna 5 procent is het werkloosheidspercentage in 2023 het hoogste in de MRA. Ook op een aantal andere brede welvaartsindicatoren scoort Amsterdam minder goed.
- Financiële en zakelijke diensten in de breedte zijn tezamen goed voor bijna de helft van de economische activiteit in de regio. Zo'n 85 procent van de bedrijvigheid rond Financiële diensten in de MRA speelt zich af in Amsterdam. Ook de sector Informatie en Communicatie is groot én tegelijkertijd de snelste groeier.
- Amsterdam kent een grote netto ingaande pendelstroom vanuit alle regio's binnen en buiten de MRA.

Tabel 1 Kerngegevens Amsterdam

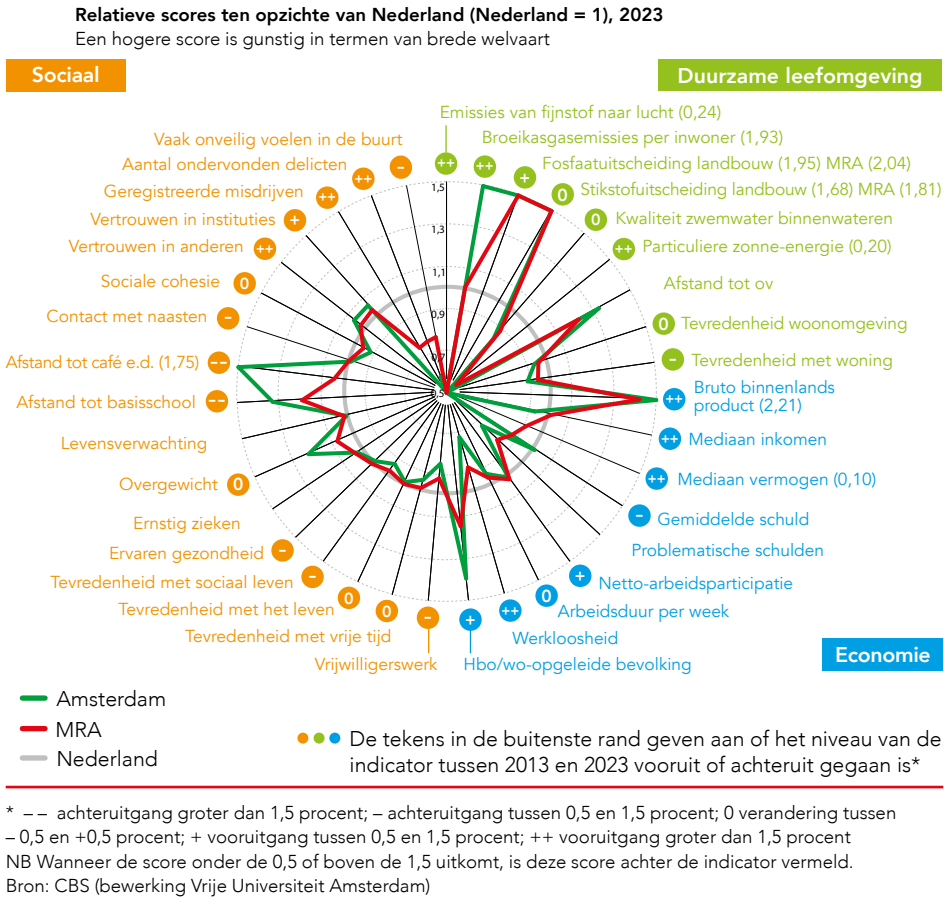
			2023	2019	2020	2021	2022	2023	2024
		aantal	aandeel in MRA in %	jaarlijkse groei in %					
Bruto regionaal product	mld euro	107	54,4	5,0	-6,6	8,3	10,5	3,5	1,2
Arbeidsvolume (fte's)	x 1.000	688	47,9	3,3	-2,6	3,0	6,9	12,8	
Werkzame personen	x 1.000	774	45,8	2,2	0,0	1,6	4,8	3,7	
Bevolking	x 1.000	925	35,2	1,1	0,6	0,6	1,4	1,5	1,0
Potentiële beroepsbevolking	x 1.000	742	37,1	1,0	0,9	1,9	2,1	1,8	1,2
Beroepsbevolking	x 1.000	569	37,0	1,8	1,0	1,0	5,9	2,0	2,1
Werkzame beroepsbevolking	x 1.000	541	36,7	2,3	0,0	0,6	7,9	1,9	1,8
Beroepsbevolking naar opleiding	Regio	MRA							
Basisopgeleid	in %	17,9	19,2						
Mbo-opgeleid	in %	24,4	32,5						
Hbo/wo-opgeleid	in %	57,6	48,3						
				aandeel in %					
Bruto-participatiegraad	in %	76,7	76,7	74,4	74,5	73,8	76,5	76,7	77,4
Werkloosheid	in %	4,9	4,0	5,2	6,3	6,6	4,7	4,9	5,2

Bron: CBS (bewerking TNO/SEO Economisch Onderzoek)

Brede welvaart in Amsterdam

Het economische aandeel van de gemeente Amsterdam in de MRA is toegenomen ten opzichte van de voorgaande editie van deze Verkenningen. Zo werd in 2022 nog 52,0 procent van het brp in Amsterdam gerealiseerd. In 2023 vond 54,4 procent van de totale economische activiteit in de deelregio Amsterdam plaats. Amsterdam is daarmee nog steeds de economische motor van de MRA. Dit vertaalt zich weliswaar in een hoog brp per inwoner, maar andere economische welvaartsindicatoren zien er minder gunstig uit. Hoewel dit voor het

Figuur 1 Brede welvaart in Amsterdam

grootste deel verklaard kan worden uit de bevolkingssamenstelling van Amsterdam, is het mediane vermogen er een stuk lager dan in Nederland en de rest van de MRA. Ook is er vaker sprake van problematische schulden en werkloosheid. De lagere score op tevredenheid met het (sociale) leven verraden dat Amsterdam op sociale welvaartsaspecten niet voor iedereen de ideale plek is om te wonen. Men voelt zich er relatief vaak onveilig en het aantal ondervonden delicten en geregistreerde misdrijven is groot. Hier zijn echter wel verbeteringen zichtbaar. Des te opvallender is dat het vertrouwen in anderen en in instituties groter is dan in Nederland én stijgende is. Tegenover de nadelen van Amsterdam als grote stad staan uiteraard ook voordelen: zo zijn het ov, scholen en de horeca goed te bereiken. De levensverwachting van de bevolking komt nagenoeg overeen met die van andere Nederlanders.

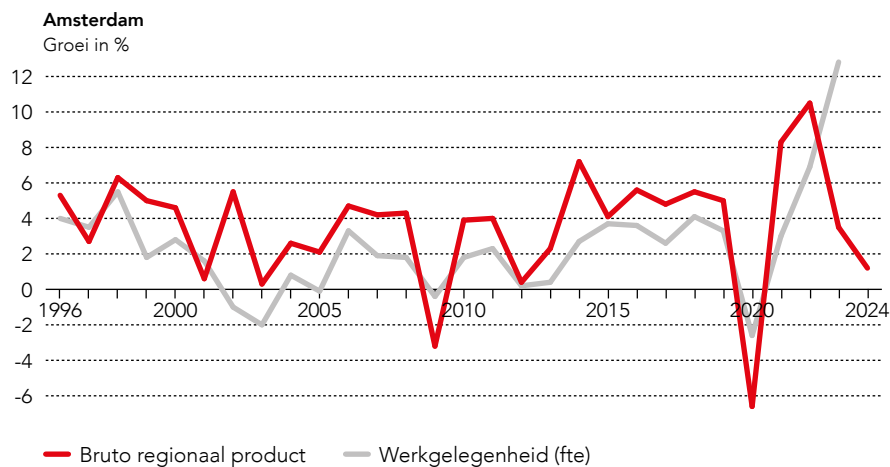
De economie van Amsterdam

Amsterdam is economisch het zwaartepunt van de MRA. Ruim de helft van het brp wordt hier gerealiseerd en bijna de helft van de werkgelegenheid bevindt zich in Amsterdam (tabel 1). De beroepsbevolking bestaat voor bijna 60 procent uit hbo/wo-opgeleiden. In geen enkele andere deelregio van de MRA is dit percentage zo hoog. Hiertegenover staat

een werkloosheidspercentage van bijna 5 procent (2023): het hoogste in de MRA. In combinatie met brede welvaartsindicatoren die laten zien dat er in Amsterdam vaker sprake is van problematische schulden en een relatief lager mediaan vermogen, is dit een indicatie dat er sprake is van een financieel-economisch kansarmere bevolkingssamenstelling, vergeleken met andere deelregio's. De laatste cijfers van het CBS laten zien dat de economie van Amsterdam in 2024 weliswaar nog steeds groeit, maar minder hard dan in de drie jaren ervoor.

De werkgelegenheidsgroei van bijna 13 procent in 2023 is niet gepaard gegaan met een evenredige groei van het brp. Hetzelfde jaar laat immers een fors lagere groei van het brp zien (zie figuur 2). Nadere bestudering van de cijfers laat zien dat vooral de sectoren Financiële dienstverlening, Groothandel, Detailhandel, Bouw, Vervoer en opslag en Horeca in 2023 een hogere groei in werkzame personen laten zien dan een groei in toegevoegde waarde. Dit laat zien dat de groei in werkgelegenheid zich in deze sectoren vooral heeft voorgedaan in minder-arbeidsintensieve banen. Bijna alle deelregio's van de MRA laten dit beeld zien. Tegelijkertijd laat Amsterdam over de jaren 2015-2023 de grootste economische groei zien van de MRA. Gemiddeld groeide het brp in Amsterdam met 4,4 procent, tegenover 3,2 procent in de gehele MRA en 2,1 procent in Nederland.

Figuur 2 Werkgelegenheid in Amsterdam in 2023 sterk gestegen; brp houdt geen gelijke tred

Bron: CBS (bewerking TNO)

Economische ontwikkeling per sector

De Amsterdamse economie drijft op dienstverlening. Grote sectoren zijn Financiële diensten en zakelijke diensten in de breedte. Tezamen zijn deze sectoren goed voor bijna de helft (46 procent) van de economische activiteit in de regio. Echter, ook de sector Informatie en communicatie is groot én tegelijkertijd de grootste groeier. Financiële dienstverlening is zeer sterk geconcentreerd in Amsterdam: zo'n 85 procent van de bedrijvigheid in Financiële diensten in de MRA bevindt zich in de hoofdstad.

Voor bepaalde sterk groeiende sectoren geldt dat dit ook heeft geleid tot een toename in de werkgelegenheid. Dit zien we vooral bij de sectoren Informatie en communicatie en Specialistische zakelijke diensten. Tezamen zijn deze sectoren goed voor één op de vier fte's in de deelregio Amsterdam. Veel werkgelegenheid in de deelregio is te vinden in de Zorg. Bijna de helft van de werkgelegenheid in de MRA in deze sector is te

vinden in Amsterdam met zijn grote ziekenhuizen en vele zorginstellingen. Financiële diensten kennen gedurende de periode 2015-2023 een werkgelegenheidsgroei van 2 procent die overeenkomt met de jaarlijkse groei van de toegevoegde waarde. Het lijkt er daarmee op dat ten opzichte van vorig jaar de arbeidsproductiviteitsstijging is afgeremd.

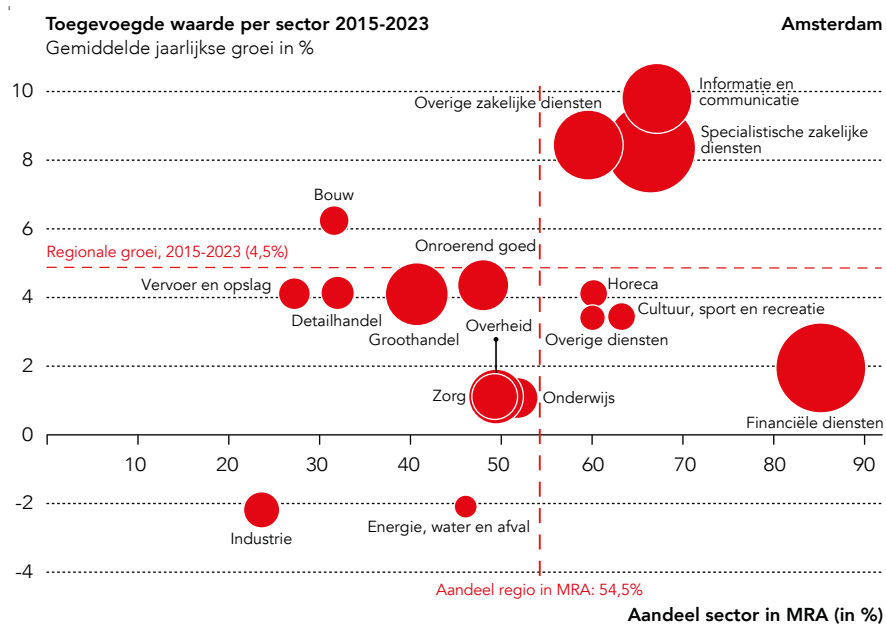
Forensen (woon-werkverkeer)

Amsterdam als economisch zwaartepunt van de MRA trekt vanzelfsprekend veel werkenden aan. Deze personen kunnen niet alleen maar in de eigen regio worden gevonden en het resultaat is dan ook dat er sprake is van een aanzienlijke inkomende pendel van 372 duizend personen. De helft van de werkenden in Amsterdam bestaat uit mensen die er ook wonen en de rest komt van buiten. De grootste inkomende pendel vanuit de MRA is uit Amstelland-Meerlanden (64

duizend personen) en Zaanstreek-Waterland (49 duizend personen), maar ook van buiten de MRA komen er veel mensen naar Amsterdam om er te werken: vanuit Zuid-Holland (54 duizend) en Utrecht/overig Flevoland (47 duizend). Vanuit Almere-Lelystad komen 33 duizend personen naar Amsterdam voor hun werk. Van de Amsterdamse werkzame beroepsbevolking werkt bijna 70 procent in Amsterdam zelf. Van de uitgaande pendel (176 duizend personen) gaat een groot deel richting Amstelland-Meerlanden (58 duizend) en naar Zuid-Holland en Utrecht/Overig Flevoland (ieder 30 duizend personen). Per saldo is er in Amsterdam sprake van een netto ingaande pendel van 196 duizend personen.

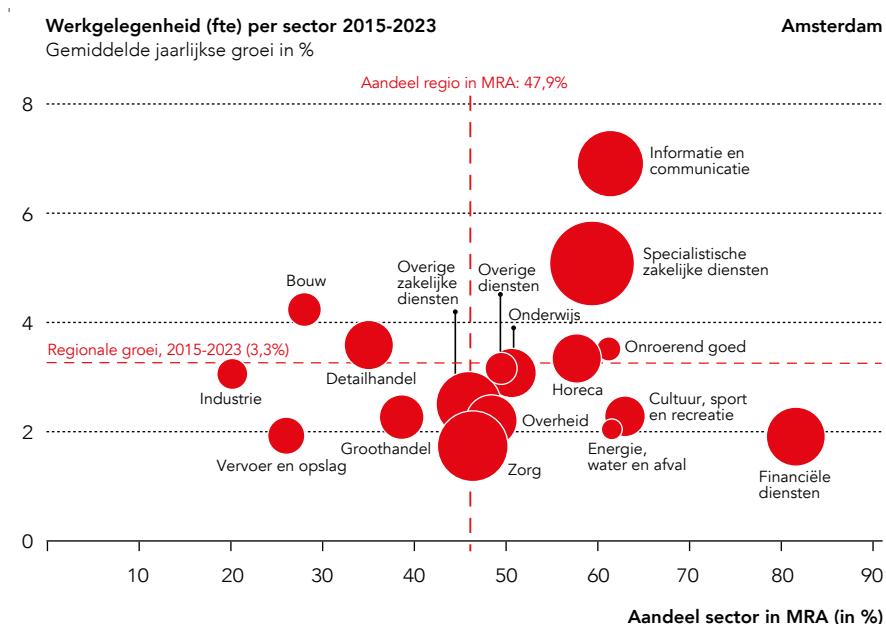
Een kaartje met de grafische weergave van de pendelstromen van en naar Amsterdam is te vinden in hoofdstuk 4.

Figuur 3 Amsterdamse economie drijft op ICT en dienstverlening

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

Figuur 4 ICT en Specialistische zakelijke diensten goed voor kwart van werkgelegenheid

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

5.4 Gooi en Vechtstreek

- De deelregio Gooi en Vechtstreek bestaat uit de gemeenten Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren en Wijdemeren
- Op de meeste brede welvaartsindicatoren scoort Gooi en Vechtstreek beter of overeenkomstig het Nederlandse gemiddelde
- De economische ontwikkeling van Gooi en Vechtstreek kenmerkt zich door een afwisselend verloop van krimp en groei. De langjarige groei is lager dan het MRA-gemiddelde. De meeste werkgelegenheid in Gooi en Vechtstreek bevindt zich in de Zorg. De concentratie van media-activiteiten in de regio zorgt ervoor dat – naast Informatie en communicatie – ook de sectoren die zich richten op zakelijke dienstverlening veel werkgelegenheid genereren.
- Gooi en Vechtstreek is in 2023 geswitcht van een netto ingaand, naar een netto uitgaand pendelsaldo. Er is relatief veel forensenverkeer met Utrecht en overig Flevoland.

Tabel 1 Kerngegevens Gooi en Vechtstreek

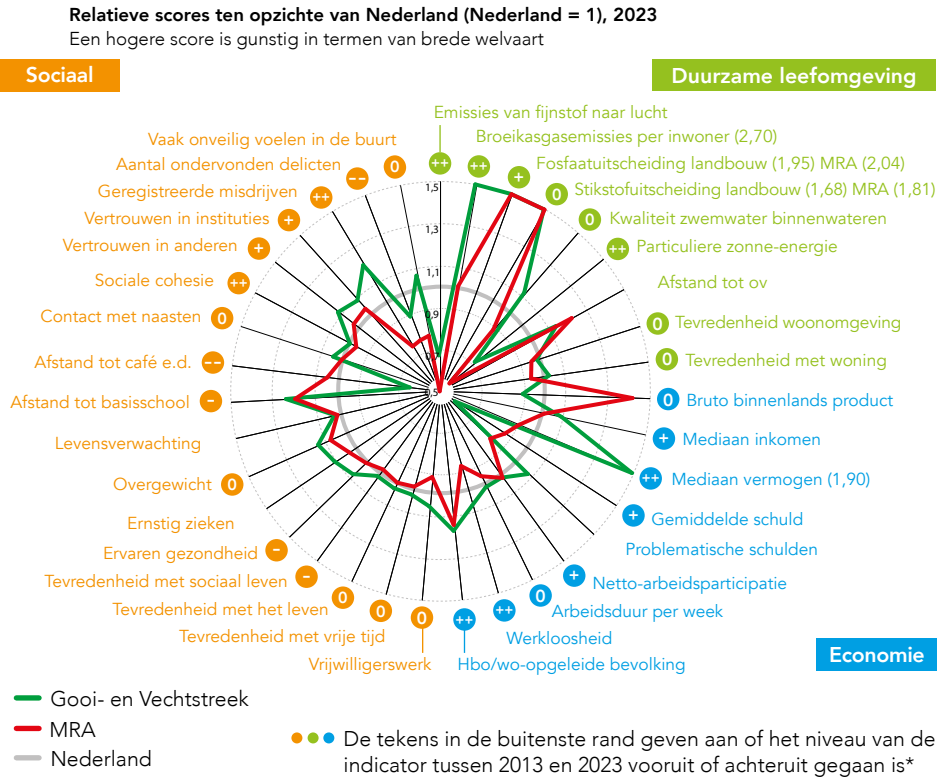
		2023		2019	2020	2021	2022	2023	2024
		aantal	aandeel in MRA in %	jaarlijkse groei in %					
Bruto regionaal product	mld euro	11,5	5,9	2,5	-6,1	5,3	4,6	-7,5	1,6
Arbeidsvolume (fte's)	x 1.000	100	7,0	2,2	-4,4	2,0	3,4	-3,2	
Werkzame personen	x 1.000	125	7,4	2,4	-2,6	0,2	4,5	-6,6	
Bevolking	x 1.000	244	9,3	0,7	0,6	0,5	1,1	1,0	0,4
Potentiële beroepsbevolking	x 1.000	176	8,8	1,2	0,0	0,0	1,2	0,6	-0,6
Beroepsbevolking	x 1.000	133	8,7	0,8	0,0	1,6	2,4	2,3	0,8
Werkzame beroepsbevolking	x 1.000	128	8,7	3,4	0,8	1,7	2,4	1,6	1,6
Beroepsbevolking naar opleiding	Regio	MRA							
Basisopgeleid	in %	18,0	19,2						
Mbo-opgeleid	in %	33,1	32,5						
Hbo/wo-opgeleid	in %	48,9	48,3						
				aandeel in %					
Bruto-participatiegraad	in %	75,6	76,7	72,3	72,3	73,4	74,3	75,6	76,6
Werkloosheid	in %	3,0	4,0	3,2	4,0	3,1	3,1	3,0	3,0

Bron: CBS (bewerking TNO/SEO Economisch Onderzoek)

Brede welvaart in Gooi en Vechtstreek

Op de meeste brede welvaartsindicatoren scoort de deelregio Gooi en Vechtstreek beter of overeenkomstig het Nederlandse gemiddelde. Zo is men over het algemeen tevreden met de woning en het leven in het algemeen en het vertrouwen in anderen en instituties is groot. Het mediane vermogen is eveneens groot én sterk gestegen, maar daar tegenover staan hogere schulden dan gemiddeld. Er is weinig werkloosheid en emissie van fijnstof steekt gunstig af ten opzichte van Nederland en de MRA. Wel is het aantal ondervonden delicten

Figuur 1 Brede welvaart in Gooi en Vechtstreek

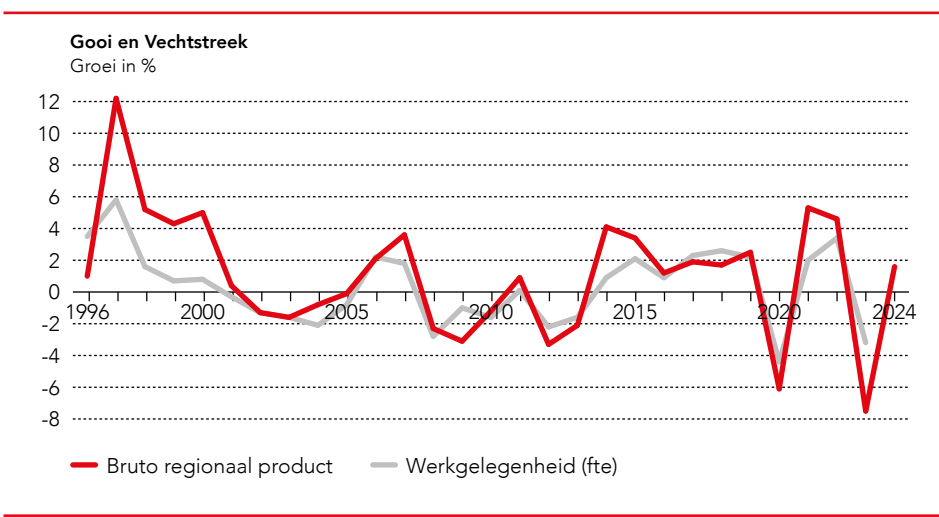
* -- achteruitgang groter dan 1,5 procent; - achteruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; 0 verandering tussen -0,5 en +0,5 procent; + vooruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; ++ vooruitgang groter dan 1,5 procent
NB Wanneer de score onder de 0,5 of boven de 1,5 uitkomt, is deze score achter de indicator vermeld.
Bron: CBS (bewerking Vrije Universiteit Amsterdam)

toegenomen en groter dan het Nederlandse gemiddelde. Figuur 1 laat de brede welvaartsindicatoren voor Gooi en Vechtstreek zien.

De economie van Gooi en Vechtstreek

De economie van Gooi en Vechtstreek heeft zich in de jaren 2021 en 2022 goed hersteld van de coronadip van 2020. Het jaar 2023 laat echter een behoorlijke krimp zien van 7,5 procent. Dit is de grootste afname geweest van het brp 2023 in de gehele MRA. Bij de krimp in 2023 rapporteert het CBS een sterk negatieve ontwikkeling in de (samengestelde) sectoren: Nijverheid en Energie, Landbouw, Informatie en communicatie en Handel, vervoer en horeca. Het CBS geeft geen verdere duiding bij deze ontwikkeling op basis van voorlopige cijfers. Een groot deel van de krimp kan echter worden verklaard door het feit dat de gemeente Weesp eerder viel onder COROP Gooi en Vechtstreek, maar sinds de herindeling van 2022 onder COROP Groot-Amsterdam. De economische activiteiten van Weesp worden daardoor niet meer meegerekend in de cijfers van Gooi en Vechtstreek. De meest recente cijfers van het CBS laten voor 2024 weer een groei van het brp zien van 1,6 procent. Het opleidingsniveau in Gooi en Vechtstreek reflecteert het

Figuur 2 Economie van Gooi en Vechtstreek lijkt zich in 2024 te hebben hersteld

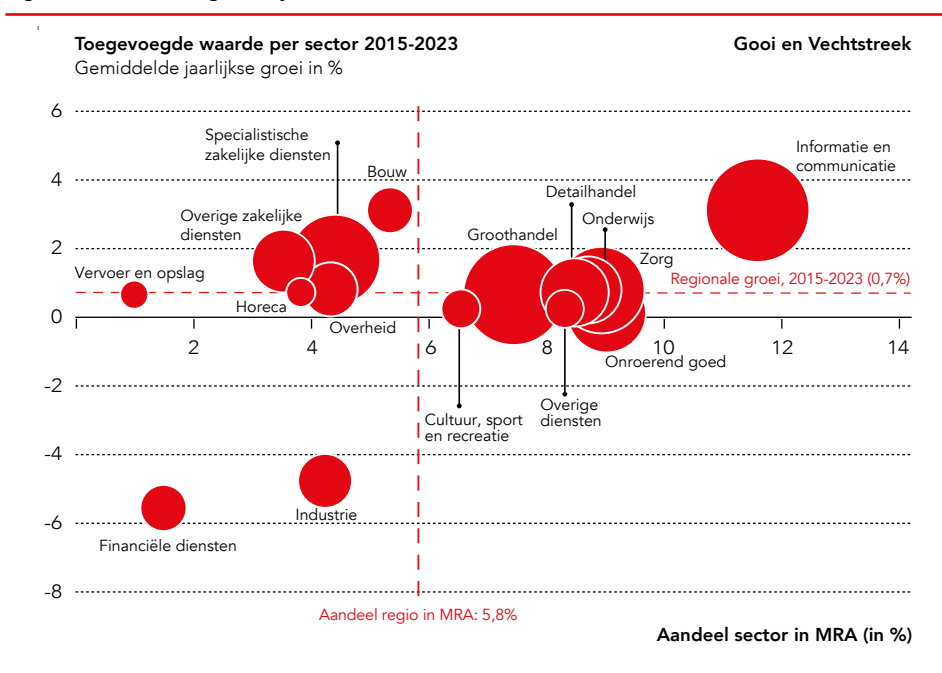

Bron: CBS (bewerking TNO)

MRA gemiddelde en al eerder zagen we dat de werkloosheid er relatief laag is. Terwijl de werkzame beroepsbevolking nog is toegenomen is het aantal werkzame personen in 2023 gedaald. Dit duidt erop dat er minder personen van buiten de regio hun werk hebben in Gooi en Vechtstreek.

Wanneer we kijken naar figuur 2 dan zien we dat de economische ontwikkeling van de regio zich kenmerkt door een afwisselend verloop van krimp en groei. Per saldo is de regio tussen 1996 en 2023 met 1 procent gemiddeld per jaar gegroeid, terwijl de MRA een gemiddeld jaarlijks groeipercentage kende van 2,8 procent. Gedurende de meest recente jaren – 2015-2023 – is de gemiddelde jaarlijkse groei van het bruto regionaal product van Gooi en Vechtstreek 0,7 procent geweest. Op IJmond na – waar sprake is van krimp – is dit het laagste groeipercentage van de MRA.

Figuur 3 Bescheiden groei bij meeste sectoren

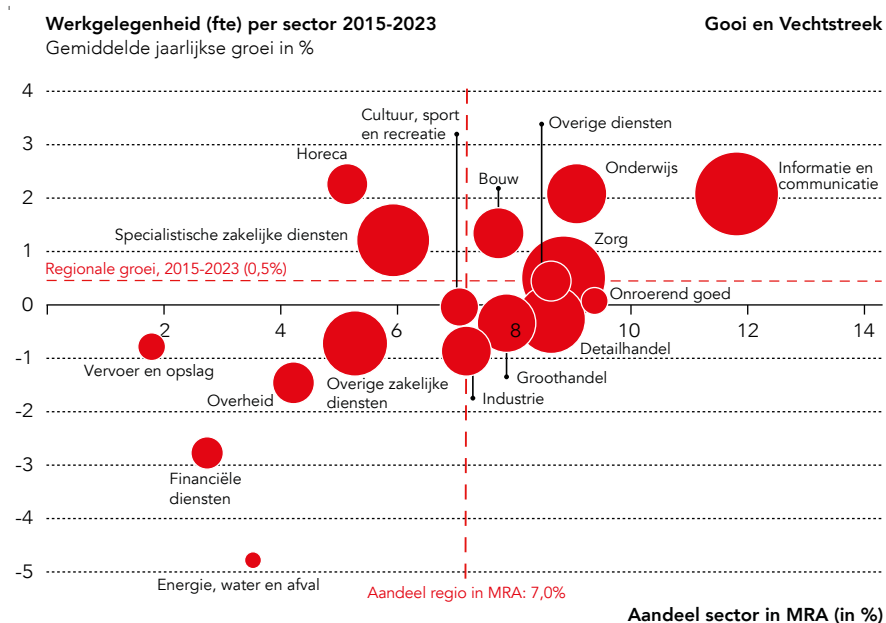

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

Economische ontwikkeling per sector

De bedrijvigheid in Gooi en Vechtstreek wordt nog steeds voor een belangrijk deel bepaald door de sector Informatie en communicatie (zie figuur 3). Hier vallen ook bedrijven onder die actief zijn in het medialandschap, datgene waar Gooi en Vechtstreek om bekend staat. Deze sector biedt ook veel werkgelegenheid (zie figuur 4). Andere economisch belangrijke sectoren zijn Groothandel, Zakelijke diensten en Onroerend goed. Tzamen nemen voornoemde sectoren ruim de helft van de gegenereerde toegevoegde waarde in de regio voor hun rekening. Figuur 3 laat zien dat de gemiddelde jaarlijkse groei van toegevoegde waarde voor de meeste sectoren niet boven de 2 procent uitkomt. De snelst groeiende sector is de sector Informatie en communicatie, met een gemiddelde jaarlijkse groei van 3,1 procent

Figuur 4 Meeste werkgelegenheid in Zorg en Informatie en communicatie

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

gedurende de periode 2015-2023. Er zijn twee sectoren die de afgelopen jaren behoorlijk zijn gekrompen: Financiële diensten – door de trek naar Amsterdam – en Industrie.

Met ruim 15 procent van het totale arbeidsvolume in de regio, zorgt de sector Zorg voor de meeste werkgelegenheid. De concentratie van media-activiteiten in de regio zorgt ervoor dat – naast Informatie en communicatie – ook de sectoren die zich richten op zakelijke dienstverlening zorgen voor veel werkgelegenheid. De werkgelegenheidsgroei blijft met 0,5 procent achter op die van de MRA als totaal (2,5 procent) en Nederland (2,1 procent) en is bijna gelijk aan de groei van de toegevoegde waarde. Dit betekent dat er slechts zeer beperkt sprake is van een stijging van de arbeidsproductiviteit.

Forensen (woon-werkverkeer)

Ten opzichte van 2022 is er in Gooi en Vechtstreek het één en ander veranderd. Waar 2022 nog een kleine netto inkomende pendelstroom liet zien van 3 duizend mensen, is er in 2023 sprake van een netto uitgaande pendelstroom van 9 duizend mensen. Op een totale werkzame beroepsbevolking van 128 duizend personen is dit aanzienlijk. De uitgaande pendelstroom (65 duizend) gaat vooral naar Amsterdam (19 duizend) en naar buiten de MRA, met name naar Utrecht/Overig Flevoland (27 duizend). Ongeveer de helft van de werkzame beroepsbevolking van Gooi en Vechtstreek werkt in de eigen regio. Van de personen die naar Gooi en vechtstreek reizen om er te gaan werken (56 duizend), komen er 11 duizend uit Amsterdam en 8 duizend uit Almere-Lelystad. Ongeveer een derde van het aantal personen dat in Gooi en Vechtstreek werkt (119 duizend) komt van buiten de MRA (35 duizend), waarvan 22 duizend uit Utrecht/Overig Flevoland. Vanuit de MRA reizen 20 duizend mensen naar Gooi en Vechtstreek, waarvan 11 duizend uit Amsterdam.

Een kaartje met de grafische weergave van de pendelstromen van en naar Gooi en Vechtstreek is te vinden in hoofdstuk 4.

5.5 IJmond

- De regio IJmond bestaat uit de gemeenten Beverwijk, Heemskerk en Velsen. Cijfermatig zijn ook de gemeenten Uitgeest en Castricum onderdeel van de regio IJmond.
- Op de meeste sociale welvaartsindicatoren scoort IJmond conform het Nederlandse gemiddelde. Positieve uitschieters zijn de lage werkloosheid, bereikbaarheid van basisscholen, ov en cafés en de grote mediane vermogens.
- Het energie-intensieve industriële profiel van IJmond zorgt ervoor dat stijgende energieprijzen en stagnerende handelsstromen een behoorlijke impact hebben op de economische ontwikkeling. Tegenover de krimpende Industrie staan positieve ontwikkelingen in de sectoren Bouw en Onroerend.
- Naast Industrie en Bouw, zijn sectoren als Zorg en Detailhandel grote werkgevers. De werkgelegenheid nam licht toe, ondanks de beperkte economische groei. De helft van de netto uitgaande pendelstroom gaat naar Amsterdam.

Tabel 1 Kerngegevens IJmond

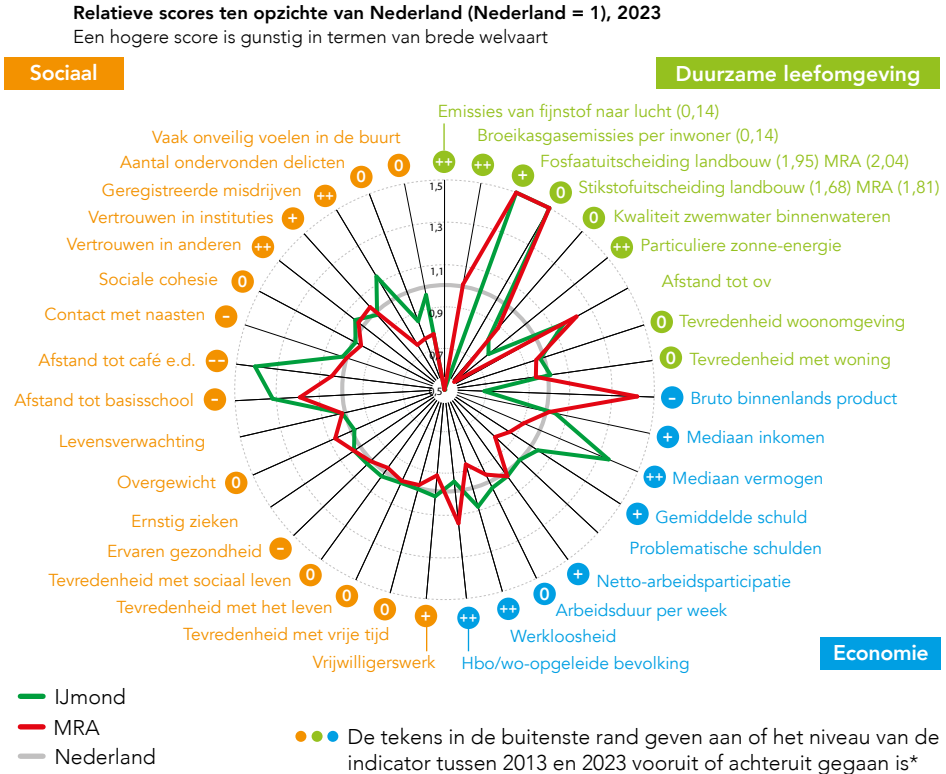
		2023		2019	2020	2021	2022	2023	2024
		aantal	aandeel in MRA in %	jaarlijkse groei in %					
Bruto regionaal product	mld euro	7,2	3,7	0,4	-5,0	5,6	0,8	-4,4	4,5
Arbeidsvolume (fte's)	x 1.000	72	5,0	1,9	-1,9	1,8	2,2	4,2	
Werkzame personen	x 1.000	92	5,5	2,4	-1,3	1,5	3,8	1,9	
Bevolking	x 1.000	201	7,6	0,5	0,4	0,1	0,3	0,4	0,4
Potentiële beroepsbevolking	x 1.000	148	7,4	0,7	0,7	0,0	-0,7	0,0	0,7
Beroepsbevolking	x 1.000	114	7,4	1,8	-0,9	0,9	0,9	1,8	0,0
Werkzame beroepsbevolking	x 1.000	110	7,5	1,9	-0,9	0,9	0,9	1,9	0,0
Beroepsbevolking naar opleiding	Regio	MRA							
Basisopgeleid	in %	21,7	19,2						
Mbo-opgeleid	in %	39,1	32,5						
Hbo/wo-opgeleid	in %	39,1	48,3						
				aandeel in %					
Bruto-participatiegraad	in %	77,0	76,7	75,0	73,8	74,5	75,7	77,0	76,5
Werkloosheid	in %	3,5	4,0	3,6	4,5	3,6	3,6	3,5	3,5

Bron: CBS (bewerking TNO/SEO Economisch Onderzoek)

Brede welvaart in IJmond

De deelregio IJmond wordt gekenmerkt door de ligging aan het Noodzeekanaal en de zee. De industriële sector is dan ook een belangrijke economische pijler en tevens een grote werkgever in regio IJmond. Het industriële gezicht van IJmond wordt vooral bepaald door de staalindustrie in Velsen. Dit zorgt ervoor dat deelregio IJmond niet goed scoort op het gebied van fijnstof- en broeikasgasemissies. De kwaliteit van het zwemwater in binnenwateren is ook minder goed dan elders in Nederland. Op de meeste sociale welvaartsindicatoren scoort IJmond

Figuur 1 Brede welvaart in IJmond

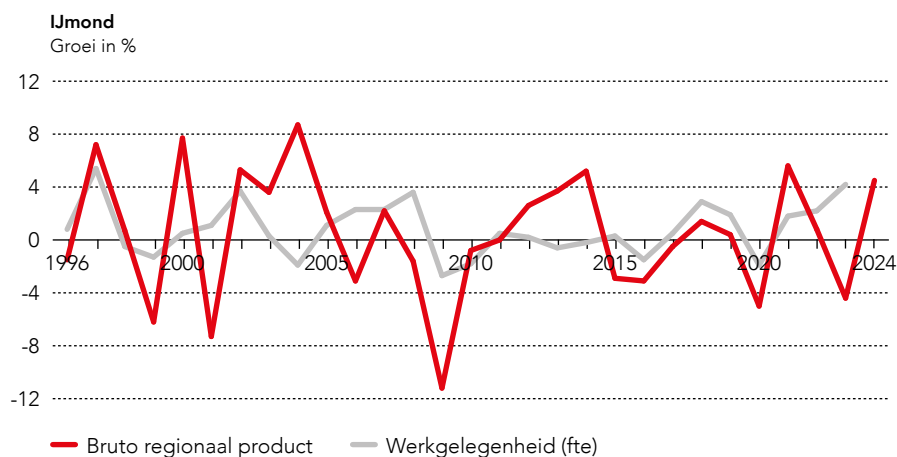
* -- achteruitgang groter dan 1,5 procent; - achteruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; 0 verandering tussen - 0,5 en +0,5 procent; + vooruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; ++ vooruitgang groter dan 1,5 procent NB Wanneer de score onder de 0,5 of boven de 1,5 uitkomt, is deze score achter de indicator vermeld.
Bron: CBS (bewerking Vrije Universiteit Amsterdam)

conform het Nederlandse gemiddelde. Er zijn een aantal positieve uitschieters: de werkloosheid is laag, de afstand tot basisscholen, het ov en cafés is relatief klein en het aantal geregistreerde misdrijven steekt ook positief af tegen het Nederlandse gemiddelde en dat van de MRA. Het mediane vermogen van huishoudens in IJmond is relatief groot.

De economie van IJmond

Na een kort herstel na de coronapandemie liet de economie van IJmond in 2023 wederom een krimp zien. Het brp nam in dat jaar af met 4,4 procent, terwijl het arbeidsvolume en het aantal werkzame personen toenam (tabel 1). We zien dit ook terug in het werkloosheidspercentage dat relatief laag is ten opzichte van de rest van de MRA. Eén en ander duidt erop dat de arbeidsproductiviteit in IJmond aan het dalen is. Een verklaring hiervoor is dat het energie-intensieve industriële profiel van IJmond ervoor zorgt dat stijgende energieprijzen een behoorlijke impact hebben. Het CBS benoemde dit al eerder in hun analyse (CBS, 2024b). Daarbij daalde in 2023 ook de prijs van staal. Door stabiliserende energieprijzen, lagere inflatie en een hoger besteedbaar inkomen, laten de meest recente prognoses van het CBS over het jaar 2024 echter weer

Figuur 2 Na krimpjaar 2023 laat IJmond in 2024 sterkste groei zien van gehele MRA

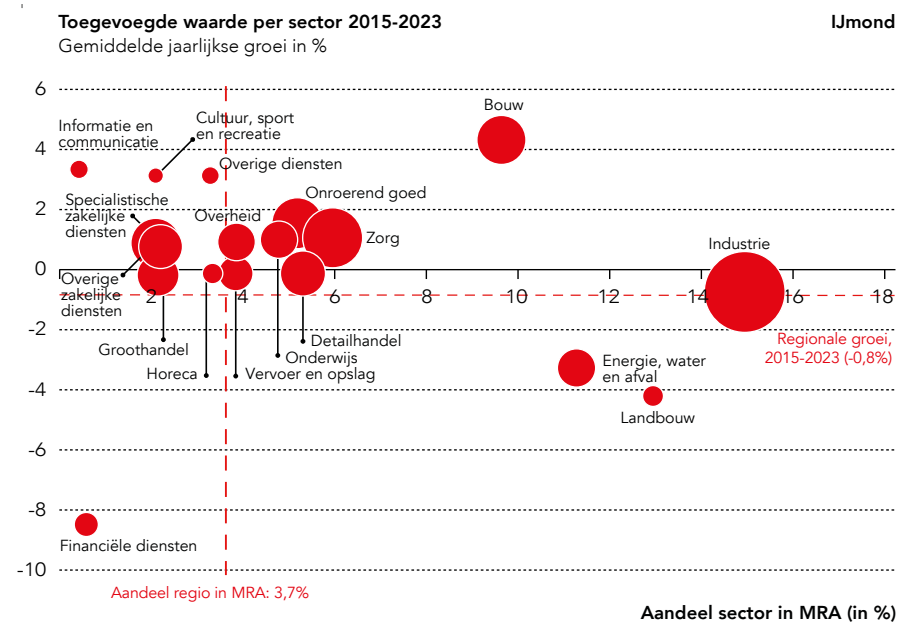

Bron: CBS (bewerking TNO)

een groei zien van 4,5 procent (CBS, 2025). Hiermee lijkt IJmond over het jaar 2024 zelfs de hoogste groei in de MRA te hebben gerealiseerd. IJmond heeft een groter aandeel aan basis- en mbo-opgeleide mensen dan in de rest van de MRA. Ook hierin zien we terug dat het sectorale zwaartepunt ligt bij sectoren die voor een belangrijk deel afhankelijk zijn van praktisch geschoolden.

Figuur 2 laat zien dat de economie van IJmond perioden kent van sterke groei, maar ook van forse krimp. De deelregio kent een grotere gevoeligheid voor perioden van economische opgang en neergang dan de andere deelregio's in de MRA. De sectorale verdeling van bedrijvigheid zorgt ervoor dat economische tegenwind in de vorm van stijgende energieprijzen of stagnerende handelstromen, een directe impact hebben op de economische prestaties van de deelregio.

Figuur 3 IJmond blijft sterk afhankelijk van krimpende en arbeidsintensieve industrie

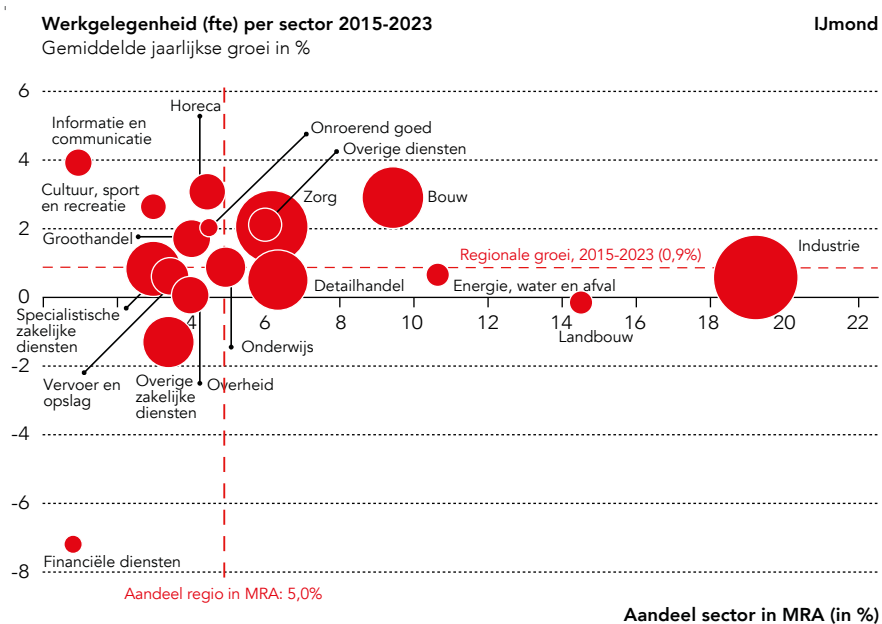

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

Economische ontwikkeling per sector

De economische structuur van IJmond bestaat in 2023 voor een groot deel uit industriële activiteiten (zie figuur 3). Een vijfde van de gerealiseerde toegevoegde waarde in de deelregio komt voor rekening van de Industrie. Ook de zorgsector, de bouw en de zakelijke dienstverlening zijn grote sectoren binnen de deelregio. Wanneer we kijken naar de bijdrage die IJmond levert aan de MRA, dan zien we dat – naast Industrie – de sectoren Energie, water en afvalbeheer en Landbouw, bosbouw en visserij belangrijk zijn. Industrie is tegelijkertijd één van de krimpsectoren (–0,7 procent per jaar) van de deelregio. Mede door deze ontwikkeling krimpt de totale gerealiseerde toegevoegde waarde van de regio in zijn geheel licht met 0,8 procent over de periode 2015-2023. Positief is dat de sectoren Bouw en Onroerend sterk toenemen en ook een grote bijdrage leveren in de hele MRA.

Figuur 4 Grootste werkgelegenheid in industrie en zorg

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

Ook de werkgelegenheid in IJmond ligt voor een groot deel bij de sectoren Industrie en Bouw. Daarnaast ligt een groot deel van de werkgelegenheid in andere arbeidsintensieve sectoren als de Zorg en de Detailhandel. Dit zorgt ervoor dat er, ondanks dat er sprake is van een langjarig krimpende economie, er per saldo over de gehele linie sprake is van een lichte regionale groei van de werkgelegenheid (0,9 procent). Net als in een aantal andere deelregio's zien we ook in IJmond een sterke afname van de werkgelegenheid bij Financiële diensten als gevolg van de verplaatsing van veel van dit soort activiteiten naar Amsterdam en Amstelland-Meerlanden.

Forensen (woon-werkverkeer)

De regio IJmond heeft een totale werkzame beroepsbevolking van 110 duizend personen. Hiervan werkt ongeveer de helft in IJmond zelf. De rest pendelt naar Amsterdam (13 duizend), Zuid-Kennemerland (12 duizend), Amstelland-Meerlanden (7 duizend) of Zaanstreek-Waterland (5 duizend). Ook reist een aanzienlijk deel (7 duizend personen) naar Holland boven Amsterdam. Vanuit Zaanstreek-Waterland reizen 5 duizend mensen naar IJmond om er te werken. Vanuit Zuid-Kennemerland zijn dat er 6 duizend. Vanuit Holland boven Amsterdam komen 11 duizend mensen naar IJmond voor hun werk. De inkomende pendel is kleiner dan de uitgaande pendel, waardoor er een netto uitgaande pendel is van 22 duizend personen. Dit komt voor de helft op het conto van de pendelstroom richting Amsterdam (netto 11 duizend).

Een kaartje met de grafische weergave van de pendelstromen van en naar IJmond is te vinden in hoofdstuk 4.

5.6 Zaanstreek-Waterland

- De deelregio Zaanstreek-Waterland bestaat uit Zaanstreek (gemeenten Uitgeest, Wormerland en Zaanstad) en Waterland (gemeenten Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend en Waterland). Cijfermatig is Uitgeest onderdeel van de regio IJmond
- De regio kenmerkt zich door een relatief hoog mediaan vermogen van huishoudens en minder problematische schulden. Het aantal geregistreerde misdrijven is laag en de tevredenheid met het leven komt nagenoeg overeen met die van Nederland.
- Na krimp in 2023 kent de regio in 2024 weer voorzichtige groei van 0,2 procent. De sectoren Industrie, Groothandel, Bouwnijverheid, Zorg, Onroerend goed en Specialistische zakelijke diensten nemen een ongeveer gelijk deel van het gerealiseerde brp in de deelregio voor hun rekening.
- De regio kent een relatief lage werkloosheid en een groter aandeel aan basis- en mbo-opgeleiden. Er is sprake van een aanzienlijke pendelstroom naar Amsterdam en Amstelland-Meerlanden.

Tabel 1 Kerngegevens Zaanstreek-Waterland

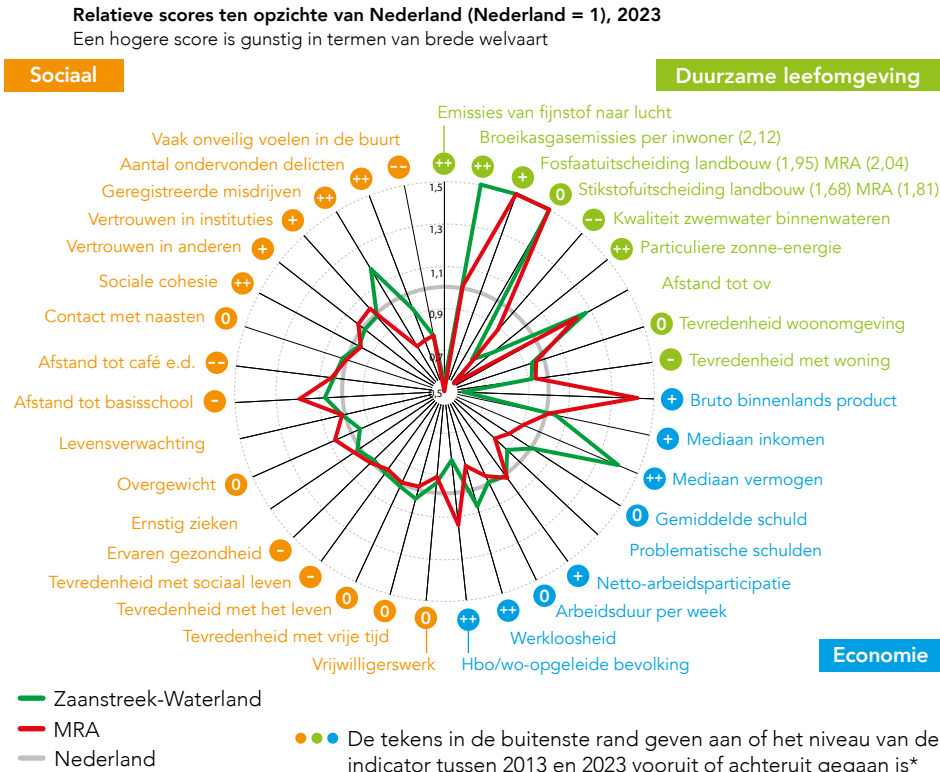
		2023	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
		aantal	aandeel in MRA in %	jaarlijkse groei in %					
Bruto regionaal product	mld euro	10,7	5,5	3,5	−6,0	5,1	3,2	−1,8	0,2
Arbeidsvolume (fte's)	x 1.000	112	7,8	3,4	−2,2	3,3	1,9	3,5	
Werkzame personen	x 1.000	145	8,6	2,5	0,0	−0,1	4,0	1,8	
Bevolking	x 1.000	347	13,2	0,7	0,5	0,2	0,9	1,2	0,8
Potentiële beroepsbevolking	x 1.000	257	12,8	0,4	0,8	0,0	0,0	1,2	0,8
Beroepsbevolking	x 1.000	196	12,8	1,6	−1,1	1,6	1,1	3,7	−0,5
Werkzame beroepsbevolking	x 1.000	188	12,8	2,3	−1,1	1,7	1,7	2,7	0,5
Beroepsbevolking naar opleiding	Regio	MRA							
Basisopgeleid	in %	22,9	19,2						
Mbo-opgeleid	in %	42,7	32,5						
Hbo/wo-opgeleid	in %	34,4	48,3						
		aandeel in %							
Bruto-participatiegraad	in %	76,3	76,7	73,8	72,4	73,6	74,4	76,3	75,3
Werkloosheid	in %	3,1	4,0	3,8	3,8	3,7	3,2	3,1	3,1

Bron: CBS (bewerking TNO/SEO Economisch Onderzoek)

Brede welvaart in Zaanstreek-Waterland

Ten opzichte van de MRA kenmerkt de regio Zaanstreek-Waterland zich door een hoog mediaan vermogen van huishoudens, minder problematische schulden en een lage werkloosheid. Ook het aantal geregistreerde misdrijven is laag, evenals de emissie van broeikasgas per inwoner. Net als in andere regio's met een hoge netto uitgaande pendelstroom is het brp per inwoner relatief laag. Het inkomen wordt immers voor een groot deel buiten de eigen regio verdiend. Het mediane besteedbare inkomen is overeenkomstig het MRA-gemiddelde. Net

Figuur 1 Brede welvaart in Zaanstreek-Waterland

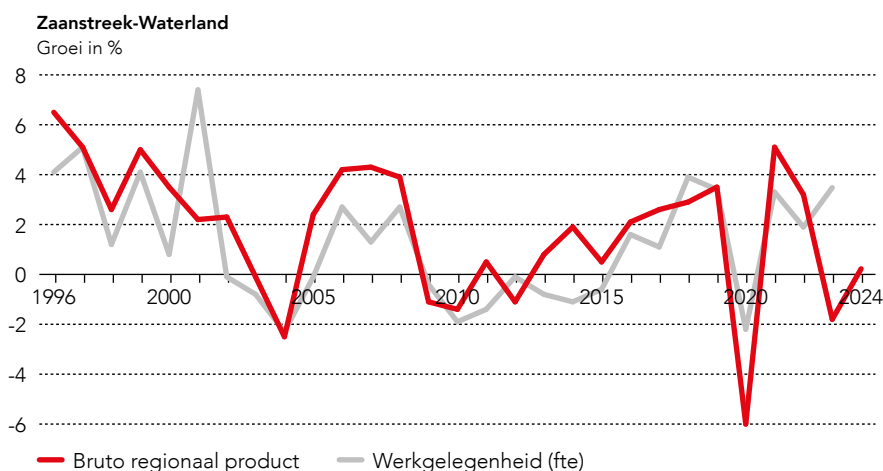
* -- achteruitgang groter dan 1,5 procent; - achteruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; 0 verandering tussen -0,5 en +0,5 procent; + vooruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; ++ vooruitgang groter dan 1,5 procent
NB Wanneer de score onder de 0,5 of boven de 1,5 uitkomt, is deze score achter de indicator vermeld.
Bron: CBS (bewerking Vrije Universiteit Amsterdam)

als in de rest van de MRA is de emissie van fijnstof hoog ten opzichte van het Nederlandse gemiddelde. De tevredenheid met het leven komt nagenoeg overeen met die van de rest van Nederland, evenals de ervaren sociale cohesie. Wel is er in Zaanstreek-Waterland vaker sprake van overgewicht en ook de ervaren gezondheid ligt iets lager dan het MRA-gemiddelde. De kwaliteit van het zwemwater is in de periode 2013-2023 achteruitgegaan en is slechter dan het Nederlandse en het MRA-gemiddelde. Figuur 1 laat zien hoe Zaanstreek-Waterland presteert op deze en andere brede welvaartsindicatoren.

De economie van Zaanstreek-Waterland

Net als in de andere deelregio's binnen de MRA, is de economie van Zaanstreek-Waterland na het coronajaar 2020, sterk hersteld. In 2023 zien we een tijdelijke economische krimp, waarbij de stijgende energieprijzen een rol gespeeld zullen hebben. Het arbeidsvolume en het aantal werkzame personen neemt juist toe, wat erop wijst dat deze personen met vertraging werk hebben gevonden als gevolg van de herstelgroei.

Figuur 2 De economie van Zaanstreek-Waterland laat voorzichtige groei zien in 2024

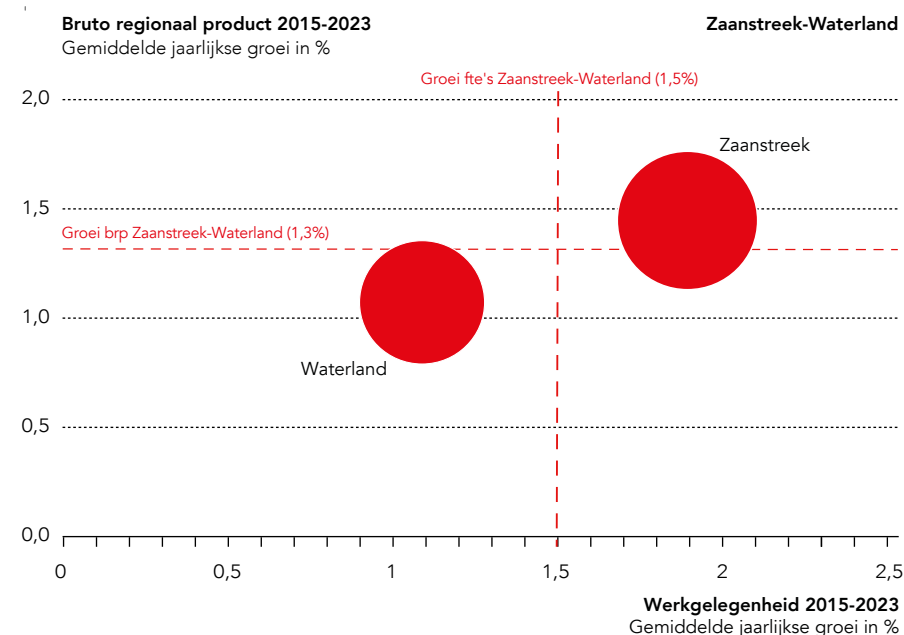

Bron: CBS (bewerking TNO)

Het jaar 2024 laat weer een voorzichtige groei zien van 0,2 procent. De Zaanstreek is sterk aangewezen op sectoren als de Industrie en Vervoer en opslag. De regio wordt gekenmerkt door een stabiele, relatief lage werkloosheid en een groter aandeel aan basis- en mbo-opgeleide personen ten opzichte van het gemiddelde van de MRA (tabel 1).

In omvang en groei is Zaanstreek groter dan Waterland, maar de verschillen zijn niet groot. In 2023 nam Zaanstreek 56 procent van de economische activiteit – in termen van brp – voor zijn rekening, en Waterland 44 procent (zie figuur 3). Over de periode 2015-2023 is de totale economie van Zaanstreek-Waterland gemiddeld jaarlijks met 1,3 procent gestegen, wat lager is dan het Nederlandse gemiddelde van 2 procent. Ook de werkgelegenheid nam in deze periode met gemiddeld 1,5 procent per jaar toe.

Figuur 3 Zaanstreek groeit sneller dan Waterland

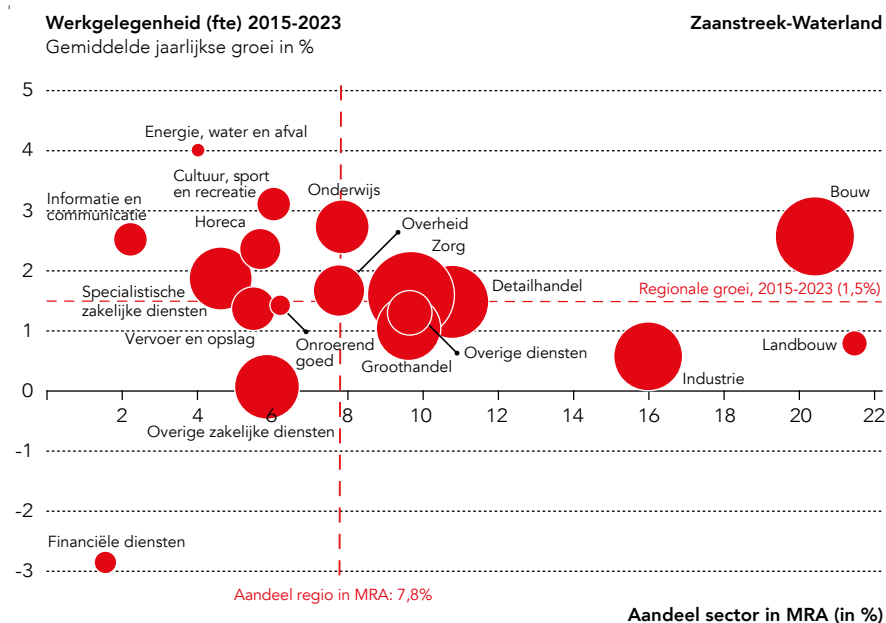
* Grootte van bol: omvang brp 2023

Bron: CBS (bewerking TNO)

jaar en reflecteert daarmee de bescheiden groei van de bedrijvigheid in deze voor de Zaanstreek zo belangrijke sector. De werkgelegenheid in de sector Bouw nam jaarlijks gemiddeld met 2,6 procent toe. Daarmee wordt ruim 20 procent van de werkgelegenheid in de bouwsector in de MRA, in Zaanstreek-Waterland gerealiseerd.

De verdeling van de werkgelegenheid over Zaanstreek en Waterland, is ongeveer gelijk: van de totale werkgelegenheid in Zaanstreek-Waterland bevond ongeveer 55 procent zich in de Zaanstreek. Wegens de aanwezigheid van de agro-foodindustrie in de Zaanstreek zijn de sectoren Vervoer en opslag en Industrie vooral daar oververtegenwoordigd. De werkgelegenheid in de Landbouw is vooral in Waterland te vinden, vanwege de aanwezigheid van veel agrarische gronden.

Figuur 6 Snelle groei in de bouw, onderwijs en cultuur, sport en recreatie

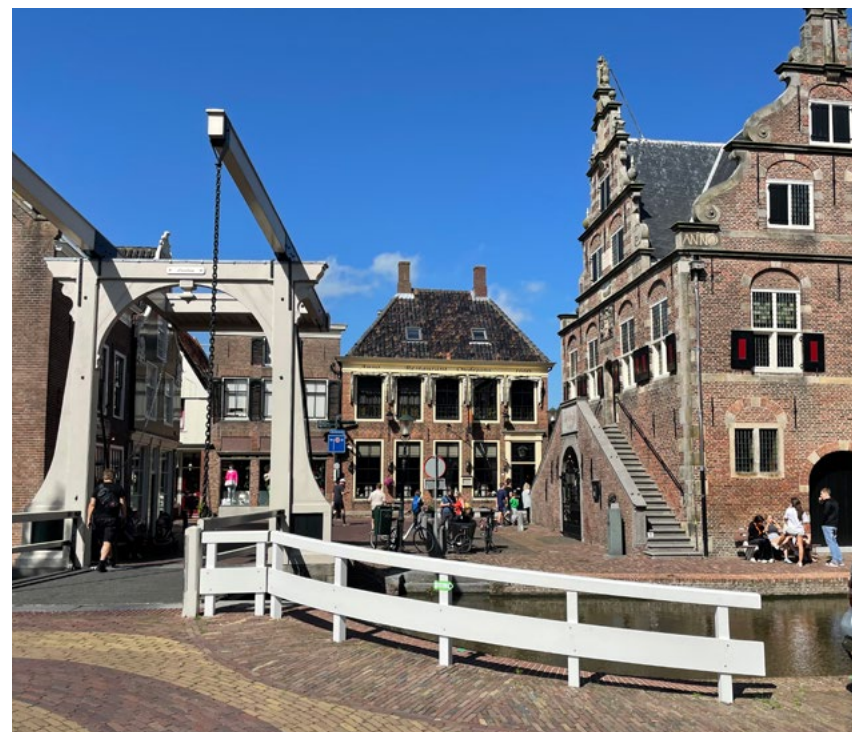

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)

Forensen (woon-werkverkeer)

Van de totale beroepsbevolking in Zaanstreek-Waterland (188 duizend), werkt ongeveer de helft in de eigen regio (97 duizend). Er is een aanzienlijke pendelstroom naar Amsterdam (49 duizend personen) en naar Amstelland-Meerlanden (11 duizend). Personen die naar Zaanstreek-Waterland reizen om er te gaan werken, komen vooral uit Amsterdam (11 duizend) of uit Holland boven Amsterdam (14 duizend). Zaanstreek-Waterland kent een netto uitgaande pendelstroom van 51 duizend personen. Dit betekent dat er meer mensen de regio verlaten om te gaan werken, dan dat er mensen naar de regio toe reizen. In het geval van Zaanstreek-Waterland wordt dit vooral veroorzaakt door de omvangrijke pendel van inwoners van de regio richting Amsterdam.

Een kaartje met de grafische weergave van de pendelstromen van en naar Zaanstreek-Waterland is te vinden in hoofdstuk 4.

5.7 Zuid-Kennemerland

- De deelregio Zuid-Kennemerland bestaat uit de gemeenten Bloemendaal, Haarlem, Heemstede en Zandvoort.
- Zuid-Kennemerland is in economisch opzicht één van de kleinere deelregio's binnen de MRA. De regio scoort gunstig op bijna alle brede welvaartsindicatoren, met het brp per inwoner als grote uitzondering. Veel inwoners werken echter buiten de regio, vooral in Amsterdam en Amstelland-Meerlanden.
- De economie van Zuid-Kennemerland werd voor de coronapandemie al gekenmerkt door krimp. Na herstel in de jaren 2021 en 2022, is dit in 2023 weer omgeslagen in krimp. Het jaar 2024 kent naar verwachting weer groei.
- De bedrijvigheid in Zuid-Kennemerland vindt voor een belangrijk deel plaats in de sectoren Industrie, Onroerend goed, Zorg, Specialistische zakelijke diensten en Overheid. Tussen 2015-2023 is er binnen nagenoeg alle sectoren sprake geweest van groei, maar Industrie en Informatie en communicatie zijn het hardst gegroeid.

Tabel 1 Kerngegevens Zuid-Kennemerland

		2023	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
		aantal	aandeel in MRA in %	jaarlijkse groei in %					
Bruto regionaal product	mld euro	8,8	4,5	-0,6	-3,1	4,1	7,6	-1,4	1,5
Arbeidsvolume (fte's)	x 1.000	85	5,9	-0,2	-1,6	2,7	4,3	5,1	
Werkzame personen	x 1.000	111	6,5	0,0	-1,5	0,7	4,4	2,2	
Bevolking	x 1.000	236	9,0	0,8	0,4	0,1	0,8	1,1	0,6
Potentiële beroepsbevolking	x 1.000	171	8,5	0,6	0,6	0,0	0,6	0,6	0,6
Beroepsbevolking	x 1.000	132	8,6	0,0	0,8	0,0	2,4	2,3	0,8
Werkzame beroepsbevolking	x 1.000	127	8,6	0,8	-0,8	1,7	1,7	3,3	0,8
Beroepsbevolking naar opleiding	Regio	MRA	aandeel in %						
Basisopgeleid	in %	18,2	19,2						
Mbo-opgeleid	in %	29,5	32,5						
Hbo/wo-opgeleid	in %	52,3	48,3						
Bruto-participatiegraad	in %	77,2	76,7	74,4	74,6	74,6	75,9	77,2	77,3
Werkloosheid	in %	3,0	4,0	3,2	4,8	3,2	2,3	3,0	3,0

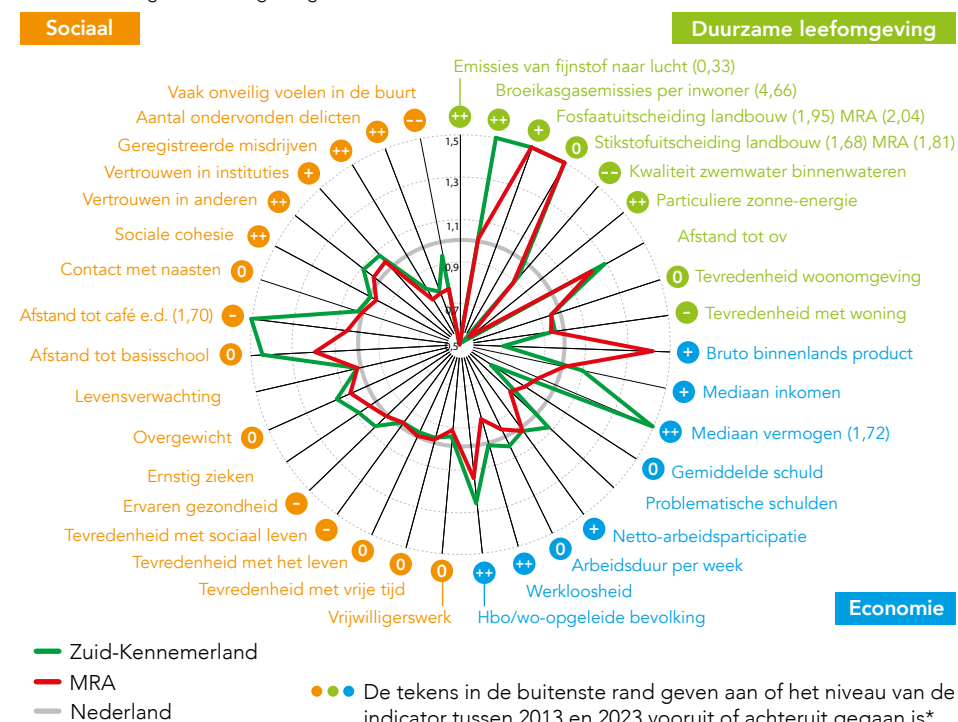
Bron: CBS (bewerking TNO/SEO Economisch Onderzoek)

Brede welvaart in Zuid-Kennemerland

De regio Zuid-Kennemerland wordt gekenmerkt door haar ligging aan de kust, de natuurgebieden en de bij velen populaire provinciehoofdstad Haarlem. De regio is voor veel mensen dan ook een aantrekkelijke plek om te wonen. We zien dit terug in de brede welvaartsindicatoren van Zuid-Kennemerland (zie figuur 1). Op bijna alle aspecten scoort Zuid-Kennemerland gelijk of beter dan het gemiddelde in de MRA. Het relatief grote aantal hbo/wo-opgeleiden heeft veel vertrouwen in anderen en instituties, en ervaart meer sociale cohesie dan gemiddeld in de MRA.

Figuur 1 Brede welvaart in Zuid-Kennemerland

Relatieve scores ten opzichte van Nederland (Nederland = 1), 2023
Een hogere score is gunstig in termen van brede welvaart

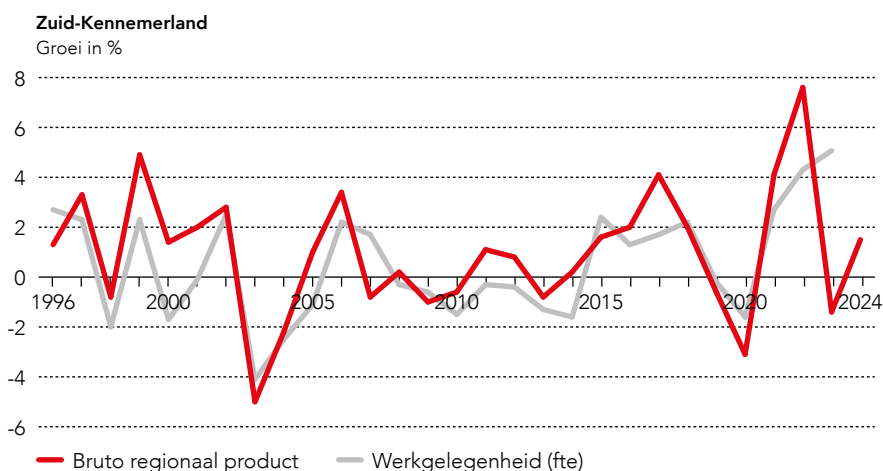
* -- achteruitgang groter dan 1,5 procent; - achteruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; 0 verandering tussen -0,5 en +0,5 procent; + vooruitgang tussen 0,5 en 1,5 procent; ++ vooruitgang groter dan 1,5 procent
NB Wanneer de score onder de 0,5 of boven de 1,5 uitkomt, is deze score achter de indicator vermeld.
Bron: CBS (bewerking Vrije Universiteit Amsterdam)

Ook hebben inwoners van Zuid-Kennemerland een relatief goede gezondheid. Het mediane vermogen is groot, maar de gemiddelde schuld ook. Wel is er minder vaak sprake van problematische schulden. Zuid-Kennemerland is in economisch opzicht één van de kleinere deelregio's binnen de MRA. Het brp per inwoner is er relatief laag en de broeikasgasemissie per inwoner is relatief beperkt. De tevredenheid met de woning en de woonomgeving komt overeen met het gemiddelde in de MRA. De ervaren veiligheid is hoger dan die in de MRA. De afstand tot basisscholen en cafés e.d. is relatief beperkt.

De economie van Zuid-Kennemerland

De economie van Zuid-Kennemerland werd voor de coronapandemie al gekenmerkt door krimp. Na herstel in de jaren 2021 en 2022, is dit in 2023 weer omgeslagen in krimp. Wat opvalt is dat deze trend zich niet doorzet in het arbeidsvolume: daar zien we juist een forse stijging in de laatste jaren. Dit zien we ook terug in het werkloosheidspercentage dat heel laag is, ruim onder het gemiddelde van de MRA. In de regio heeft meer dan de helft van de mensen een hbo- of wo-opleiding afgerond. Daarmee ligt het aandeel iets boven het MRA gemiddelde. Net als in de andere deelregio's is het jaar 2024 volgens de prognoses van het CBS weer gekenmerkt door groei.

Figuur 2 Economie Zuid-Kennemerland kent in 2024 weer positieve groei

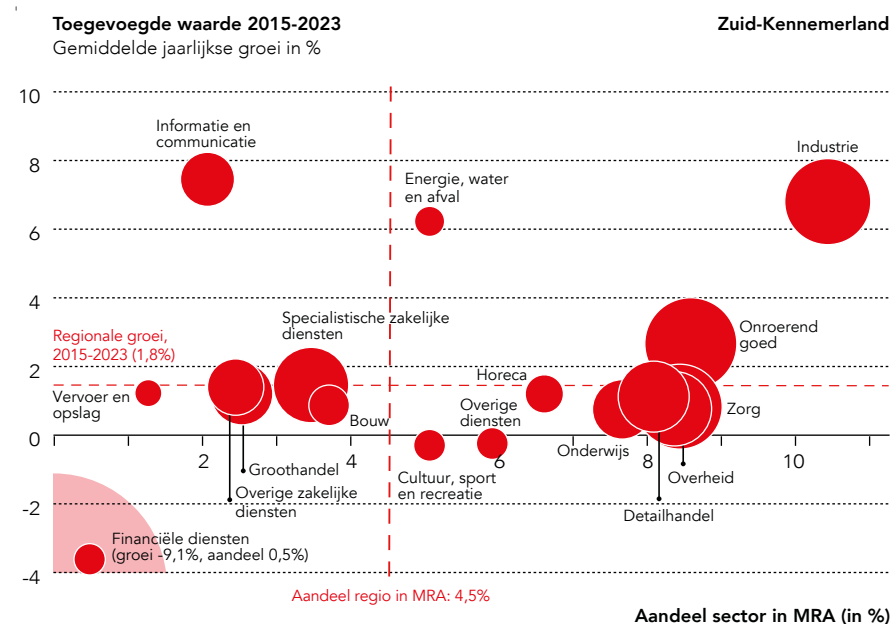
Bron: CBS (bewerking TNO)

Vergelijkbare trends zien we ook terug op de lange termijn in figuur 2. De regio wordt door de jaren heen afwisselend gekenmerkt door groei en krimp in zowel het brp als de werkgelegenheid.

Economische ontwikkeling per sector

De bedrijvigheid in Zuid-Kennemerland vindt voor een belangrijk deel plaats in de sectoren Industrie, Onroerend goed, Zorg en Specialistische zakelijke diensten. Mede door het feit dat Haarlem de provinciehoofdstad is, is het aandeel Overheid ook aanzienlijk (figuur 3). Gezamenlijk zijn de genoemde sectoren verantwoordelijk voor 60 procent van de gerealiseerde toegevoegde waarde in de deelregio. Over de periode 2015-2023 is er binnen nagenoeg alle sectoren sprake geweest van groei, maar de sector Industrie is het hardst gegroeid. Van

Figuur 3 Industrie, Onroerend goed en Zorg belangrijke sectoren

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.

Bron: CBS (bewerking TNO)

deze sector is ruim 10 procent van het MRA totaal gevestigd in Zuid-Kennemerland. Ook de sectoren Onroerend goed, Zorg en Overheid zijn relatief sterk vertegenwoordigd in Zuid-Kennemerland. Naast Industrie, maakt ook de sector Informatie en communicatie een forse groei door, hoewel deze sector een relatief kleine bijdrage levert aan informatie en communicatie in de MRA. De krimp van Financiële diensten past in de trend die ook bij de meeste andere deelregio's te zien is: clustering van deze sector in Amsterdam zorgt ervoor dat de omvang van de sector in andere deelregio's afneemt.

Als we kijken naar de werkgelegenheid in de regio, dan zien we een andere ontwikkeling dan in de toegevoegde waarde. De werkgelegenheid in de industriële sector groeit veel minder hard dan de

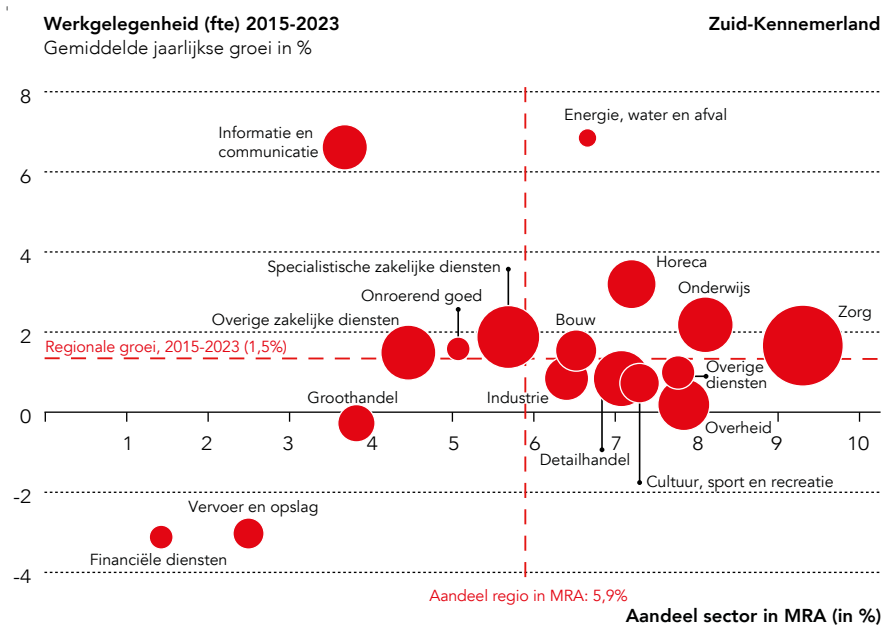
toegevoegde waarde. Dit duidt erop dat de industrie in de regio een grote productiviteitsslag doormaakt. In de Zorg en het Onderwijs is juist een omgekeerd beeld te zien: daar groeit de werkgelegenheid harder dan de toegevoegde waarde. Dit zijn dan ook twee arbeidsintensieve sectoren. Dat de groei van werkgelegenheid niet gelijk opgaat met de groei van de toegevoegde waarde is heel normaal. Zo is Haarlem de grootste stad van de regio en vanwege haar voorzieningen een stad waar men graag wil wonen. Werken wordt veelal in nabijgelegen steden gedaan, zoals in dit geval Amsterdam.

Forensen (woon-werkverkeer)

De regio Zuid-Kennemerland wordt gekenmerkt door een netto uitgaande pendelstroom van 22 duizend personen. Evenals bij de andere deelregio's met een netto uitgaande pendelstroom, is de oorzaak ook hier de aantrekkingskracht van Amsterdam als werkgevend regio. Ook de pendel naar Amstelland-Meerlanden is met 18 duizend personen op een beroepsbevolking van 127 duizend personen substantieel. Ongeveer de helft van de werkzame personen in Zuid-Kennemerland, bestaat uit personen die er ook wonen. De rest komt van buiten. Vooral uit IJmond (12 duizend personen), Amstelland-Meerlanden (10 duizend) en Amsterdam (8 duizend). Ook reizen er 8 duizend personen vanuit Zuid-Holland naar Zuid-Kennemerland om er te werken.

Een kaartje met de grafische weergave van de pendelstromen van en naar Zuid-Kennemerland is te vinden in hoofdstuk 4.

Figuur 4 Zuid-Kennemerland biedt veel werkgelegenheid in de zorg

* De bolgrootte (omvang 2023) geeft uitsluitend de verhouding binnen de eigen regio weer. De omvang van de sectoren is zodoende niet vergelijkbaar met die van andere deelregio's.
Bron: CBS (bewerking TNO)